HET LAND VAN AALST

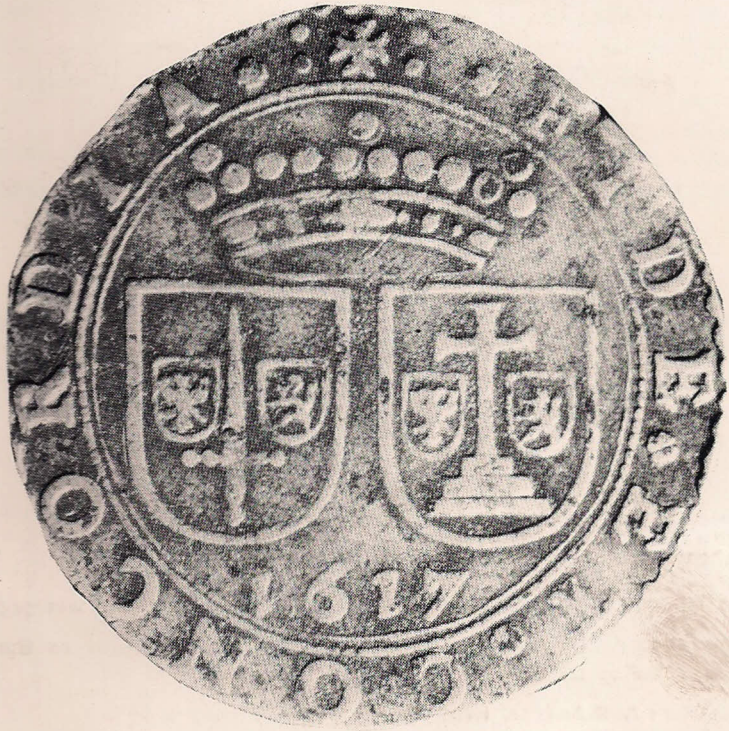

Tijdschrift van de Geschiedkundige Vereniging Het Land van Aalst

Het Land van Aalst

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Ere-Voorzitters : F. Courteaux
L. De Rijck

Ere-Bestuurslid : A. Van Lil,
initiatiefnemer en medestichter

Voorzitter : L. Robijns

Ondervoorzitter : H. Van Isterdael

Beheerder : G. Van Bockstaele, Bevegemstraat 14, 9620 Zottegem
Tel. (091) 60 19 04

Redactiesecretarissen : S. De Lange - M. Cherretté

Verslaggever : B. Boel

Archivarissen - Bibliotecarissen : C. Uyttersprot - M. Uyttersprot

Public-relations : M. Cock en D. Van de Perre

Het tijdschrift wordt uitgegeven met de steun van de Vlaamse Gemeenschap, het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen en de stad Aalst.

Prijs voor het Jaarabonnement :

Voor leden : 400 fr., steunende leden : 600 fr. en ereleden 1.200 fr. te storten op P.C.R. 000-0586911-61 «Het Land van Aalst», Bevegemstraat 14, 9620 Zottegem.

De auteur is verantwoordelijk voor zijn artikel.

Kaftontwerp : Bart Maris, Meerbeke.

Op de kaft is de penning van "Het Land van Aalst" (1617) weergegeven.

Op de voorkaft het wapenschild van de twee steden Aalst en Geraardsbergen, en op de achterzijde de vijf baronieën.

Drukker : ADB-Andries, Kerkstraat 225, 1851 Grimbergen

ISBN : 240 - 938 - 7 P.

Redactieadres en recensie :
C. Uyttersprot, Eikstraat 50, 9300 Aalst

DE OORSPRONKELIJKE HEREN VAN STEENHUIZE

M.A. VAN DEN BERGHE

INHOUDSTAFEL

Deel I
Vanaf de oudste meldingen tot midden 13de eeuw
De naamgeving.
Eerste melding: Stenhusen 1148
Naammeldingen vanaf 1148 tot 1299
De heren van Stenhusen midden 12de tot midden 13de eeuw

Deel II
Het oorspronkelijke geslacht de Steenhuuse vanaf midden dertiende tot midden vijftiende eeuw.
Afdeling A.
De heren van Steenhuuse en (vanaf 1274) van Avelgem
Proeve van stamboom
Gerart de Steenhuse (eerste melding 1253 - 1274)
(H)oste van Steenhuuse (1245 - 1278)
Willem van Steenhuuse (1265 - 1308)
Oste II van Steenhuuse (1270 - 1336)
Gheraerd van Steenhuuse (1300 - 1379)
Nota omtrent de belastingvrijdom te Steenhuuse anno 1348
Oste III van Steenhuuse (- 1384)
Felix van Steenhuuse (1365 - 1424)
Jan, prins van Steenhuuse (1400 - 1443)

Afdeling B
De heren van Steenhuuse, heren van Zwevegem
(na 1308 - 1414)

TER INLEIDING

Sporend naar de oudste bronnen over de plaatselijke geschiedenis van de 'prochie', vrijheid en prinsdom Steenhuize (Stenhusen), belanden wij in de latere middeleeuwen, van welke periode de feodaliteit of het leenwezen het meest typische verschijnsel is. Het was een vorm van maatschappij-inrichting welke een zeer grote impakt had op het persoonlijke leven van het individu, met een sterke aflijning van standen en een daaraan gekoppelde vooraf bepaalde status en levenswijze, waaraan nauwelijks te ontkomen was.
De feodaliteit was een versmelting van de vazalliteit, het manschap van vrije lieden aan een machtig(er) heer, en het beneficium, het leen dat als vergoeding in natura werd geschonken aan de vazallen. Aanvankelijk bestond dit verschijnsel slechts tussen de vorst en zijn naaste medewerkers doch mettertijd gaven de eerste leenmannen zelf gronden verder in leen en slaagden de vazallen erin het leenmanschap zelf erfelijk te maken.
Met de uitholling van het centraal gezag versnipperde het rijk van de Karolingers door de eeuwen heen in een massaal aantal kleine vorstendommen waarover de plaatselijke heer stilaan koninklijke rechten naar zich toe trok en daarbij nog een aantal persoonlijke prerogatieven vestigde (taksen, herendiensten enz...) dewelke onder de algemene noemer 'heerlijke rechten' werden ondergebracht.
De vrijheerlijkheid Stenhusen was een dergelijke 'heerlijkheid' binnen de feodale pyramide, met dien verstande dat zij door haar afhankelijkheid van het leenhof van Silly in Henegouwen in feite als enclave in het graafschap Vlaanderen een zeer bijzondere plaats bekleedde.

'Steenhuize! Steenhuize van Cysoing!'! de wapenkreet van de plaatselijke ridders met hun gevolg, verwijst naar de hiërarchie in de leenpyramide: het leen hing af van de paire van Silly in Henegouwen, gedurende eeuwen in handen van de heren van Trazegnies, en Silly in Henegouwen, gedurende eeuwen in handen van de heren van Trazegnies, en Silly zelf was afhankelijk van Cysoing, gelegen in de kasselrij van Rijsel. Cysoing was de eerste van de vrije heerlijkheden die een beer in hun vaandel voerden en "... degene die ze bezit is onder de vier baanderheren der kasselrij van Rijsel die het hoogste gezag hebben en op de staatsvergade-

ringen de eerste plaats bekleden, de tweede in rang" (1), Cysoing werd verworven door Evrard van Frioul, markgraaf en hertog, welke huwde met Gisla, dochter van Lodewijk de Vrome en kleindochter van Karel de Grote. Het was een koninklijke "fiscus", namelijk de plaats waar de graanschuren zich bevonden en waar de koninklijke (keizerlijke) inkomsten werden verzameld en bewaard.
Cysoing zelf was een rechtstreeks door de vorst geschonken leen.

De hiërarchische struktuur blijkt uit de vergelijking van de wapenschilden: het wapenschild van Cysoing werd door de leenhouders van Silly, de heren van Trazegnies, als basis genomen en aangevuld met een rode rand en schaduwleeuw. Steenhuize, de eerstvolgende trap op de hiërarchische feodale ladder, voorzag de rand van afwisselend blokken van keel (rood) en zilver.

De heren van Trazegnies, leden van een illuster geslacht (2) zullen de leenheren blijven van de heren van Steenhuize tot ongeveer midden achttiende eeuw, op welke moment het huis de Ligne de pairie van Silly blijkt te hebben verworven.

(1) SANDERUS A. *Flandria illustra - Verheerlijkt Vlaanderen* Vol. II deel IV 92.b.
Rond 1082 verschijnt Ingelbrecht IV van Petegem ook als heer van Cysoing, en in 1135 wordt hij vermeld als voogd van de aldaar gestichte abdij (door Evrard, hertog van Frioul).
Gegevens over de meldingen van het huis Petegem-Cysoing: WARLOP E. *De Vlaamse Adel voor 1300* - Familia et patria 1968. - p. 448 ev.

(2) Zie voor meer gegevens hierover: De Woonstede door de eeuwen heen. Sept.71 p.19 ev. *Le chateau de Trazegnies* door M. LEMAIGRE.

WAPENSCHILD VAN DE OORSPRONKELIJKE HEREN VAN STENHUSEN

"Geschuinbalkt van zes stukken goud en lazuur met een schaduwleeuw en uitgeschulpte zoom, geblokt van zilver en keel". WARLOP E., *Wapenboek van Vlaanderen* p.172. Verwijzing naar *Amorial* van Gaillard.

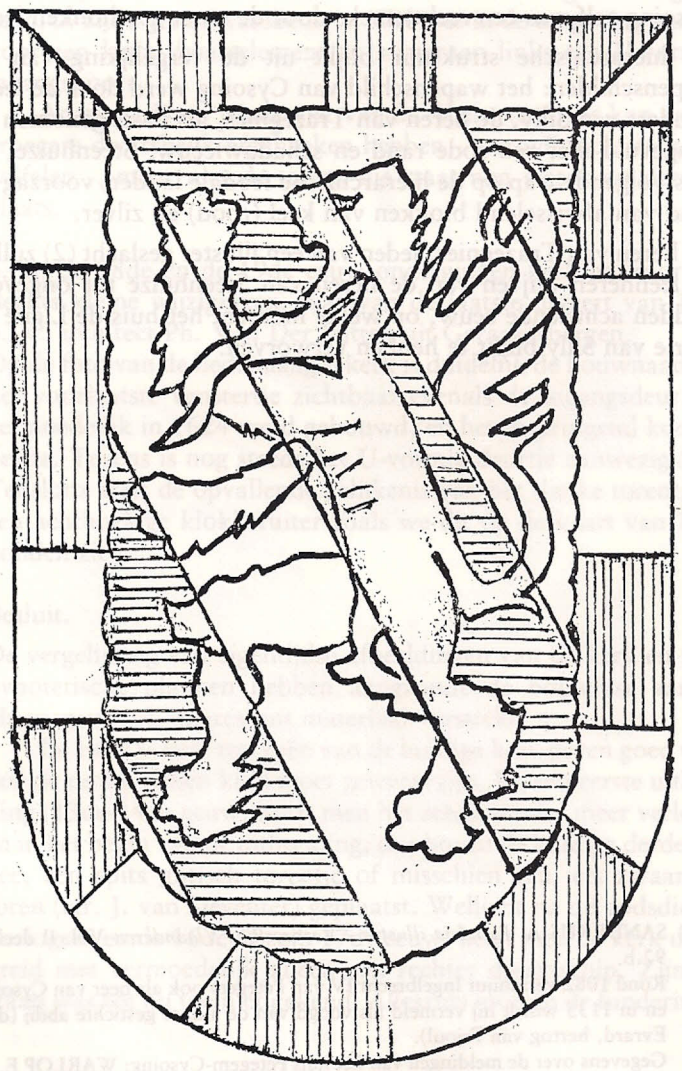

ZEGEL VAN HET LEENHOF VAN SILLY

R.A.R. Oorkondenverzameling.

Het basisschild is dat van Cysoing, zes schuinbalken van afwisselend goud en lazuur (blauw). Een rand van keel (rood) is door Trazegnies toegevoegd alsook de schaduwleeuw over de schuinbalken.

Steenhuize zal de rand voorzien van blokken, afwisselend keel (rood) en zilver.

DEEL I

VANAF DE OUDSTE MELDINGEN IN DE BRONNEN TOT MIDDEN DERTIENDE EEUW

De naamgeving

De oudste plaatsnaamvorm nemend, Sten-husen, vinden wij daarin twee onderscheiden stammen van Germaanse oorsprong, enerzijds 'staina'(3) met de betekenis van 'steen', anderzijds 'husum' met de betekenis van 'huis'. De naam in zijn oude of recente vorm spreekt dus voor zichzelf, hetgeen niet belet dat twee verschillende uitleggingen mogelijk blijven.

De naam kan worden geïntrpeteerd als 'huis van steen', hetgeen erop zou wijzen dat de heerlijkheid reeds zeer vroeg een stenen huis had, wat meteen zou wijzen op een zekere rijkdom en slagkracht (een stenen verschansing betekende in elk geval een sterkere troef in de verdediging dan de gebruikelijke houten konstrukties van die tijd).

Een andere interpretatie kan zijn 'huis bij de stenen' of 'tussen de stenen' naar analogie van huis in de velden 'Winhusen'. Deze laatste verklaring is nochtans minder voor de hand liggend nu onze opzoekingen ons hebben doen besluiten dat de mote, de oorspronkelijke verdedigingsplaats waar de bewoners van het domein zich terugtrokken in geval van gevaar, was gelegen tussen de bossen in een moerasachtig terrein, en nu hier geen sprake kan zijn van een rotsachtige bodem.

Het zal geen verwondering wekken dat de naam van de heerlijkheid of van de oorspronkelijke heren in de voertaal van de akten der abdijen is verlatijnst geworden (Stenusia, Stenhusia) en in sommige latere leenakten verfranst (Stienhuse) (Estiennehuse), doch in de overgrote meerheid der gevallen liggen de geschreven meldingen zeer dicht bij de oorspronkelijke vorm en is er nauwelijks vergissing mogelijk.

Mettertijd en onder invloed van de gesproken taal worden de klinkers dubbel uitgeschreven en evolueert Stenhusen naar Steenhuuse, en via Steenhuyse naar Steenhuise. (4)

(3) GIJSELING M. *Toponymisch Woordenboek...* Deel II p.935. Uitgave 1960.

(4) Het lijkt ons overbodig hier een volledige opsomming te geven van de diverse verschijningsvormen van de naam Steenhuize. In de hierna volgende teksten wordt de naam telkens in vet gedrukt weergegeven zodat de aandacht van de lezer hier automatisch wordt op getrokken.

Eerste vermelding in de bronnen: STENHUSEN

De oudste vermelding van Steenhuize dateert van het jaar 1148 wanneer Nikolaas, bisschop van Kamerrijk de kerk van Steenhuize, samen met haar afhankelijkheid Vloerzegem, schenkt aan de St.Pieters-abdij te Gent, of minstens deze schenking bevestigt, zoals hierna zal worden uiteengezet.

"In nomine sancte Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus Sancti. Ego Nicolaus Dei gratia Cameracensium episcopus, tam futuris quam presentibus sanctae Matris ecclesiae filiis in perpetuum Testatur scriptura quia affectus operi nomen imponit et secundum affectum Deus suscipit opus nostrum. Affectus ergo divitem facit collationem aut pauperem et precium rebus imponit et beatus est qui quod habet ex affectu tribuit. Eapropter, fili Sigere in Christo plurimum dilecte abba sancti Petri Gandensis, **altare de Stenhusen,** *cum appenditio suo* **Florsengem** *vobis vestrisque successoribus et ecclesiae vestrae, canonice contrado et transscribo, et ut deinceps ecclesiastico iure et absque personali sucessione possideatis, sanctio. Sane nobis nostrisque ministris pro eodem altari episcopalia persolvetis. Conservatoribus huius nostre traditionis copiosa pace assignata, in prevaricatores, quoad respiuerint, excommunicationis sententiam proferimus et subsignato personarum nostrarum canonico testimonio presentem paginam sigelli nostri impressione confirmamus.*
Signum Theoderici archid. S.Johannis archid. S.Alardi archid. S. Radulfi archid. S. Hugonis decani. S. Willelmi, Walteri, Pippini, Roberti, canonicorum.
Actum anno dominacae incarnationis MCLVIII°, indictione XIa concurrente IIII° epacta XXVIII a, presulatus nostri domni Nicholai XII°" (5)

Voornoemde schenking moet gezien worden in haar tijdskader. In de vroegere middeleeuwen waren de kerken immers privéeigendom van particuliere lekenheren. Er werd over beschikt zoals over andere profane eigendommen evenals trouwens de bediening der kerken in eigendomsrecht of leen werd gehouden.

De lekenheer benoemde trouwens eigenmachtig de bedienaren van de kerk en had op die wijze rechtstreeks vat op het geestelijk beheer van de parochie.

Dergelijke kerken werden "eigenkerken" genoemd.

(5) A.VAN LOKEREN. *Chartes et documents de l'abbaye de Saint-Pierre à Gand.* Gent, 1868. Dl.I nr.238 p.243.

Tegen deze toestand werd in de kerk gereageerd vanaf einde elfde eeuw met de Gregoriaanse hervorming en bij meerdere concilies werd nu vastgelegd dat het eigendomsrecht van de kerken en van de parochie-inkomsten aan lekenheren volledig werd ontzegd om dat enkel voor te behouden aan geestelijke instellingen. Met dien verstande dat de bisschop toezicht moest houden en toestemming verlenen tot schenking van kerken aan abdijen of kapittels.

In uitzonderlijke gevallen werd nog een scheiding aangehouden tussen de bediening van de kerk (altare) en het gebouw zelf (ecclesia) zodat, zelfs in deze periode nog - zij het in zeer beperkte mate - individuen beschikten over een soort eigen en erfelijk recht op de bediening van de kerk en het beheer van de inkomsten van de parochie. Dit blijkt dan echter weer voort te vloeien uit misbruiken, nu door de biscchoppen zelf gepleegd, om op allerlei wijzen baat te halen uit de abdijkerken (6).

De voornoemde akte stelt dus duidelijk dat voor de toekomst er geen afzonderlijk persoon meer kon beschikken over het pastoorschap noch dit erfelijk overdragen. ("ut deinceps ecclesiastico iure et absque personali successione possideatis").

Er kan niet uitgemaakt worden wie voor de abdij bezitter/eigenaar was van de kerk en van de eredienst, maar geredelijk mag aangenomen worden dat zij behoorden aan de plaatselijke heer.

(6) L. REYNTENS. *Het parochiedomein der Gentse Sint-Pietersabdij tot de XIV° Eeuw* - In: Cultureel Jaarboek voor de provincie Oost-Vlaanderen, 1949 deel II p. 72.
Schrijver merkt verder opdat - om misbruiken van de bisschoppen te vermijden - wellicht de abdij "vanaf het begin van de XII° eeuw voor al haar parochiën herhaaldelijk algemene bevestigingsbrieven vroeg. Dit werd haar door de bisschoppen des te welwillender toegekend vermits zij er een geschikt middel in vonden om hun verzwakte macht in het parochieregime te verstevigen, Voor de abdij was het een officiële kerkelijke wettiging van de bestaande toestand; zij werd door de bisschoppen canoniek als pastoors van al haar parochiën erkend en behield aldus haar recht op het gehele inkomen der kerk. Als dusdanig moest de abt de jaarlijkse bisschoppelijke taksen betalen en de synoden bijwonen. Voor de bediening der parochiekerken mocht de abdij vrij een seculier geestelijke als bedienaar kiezen, maar moest deze aan de bisschop voorstellen, die alleen gemachtigd was of door zijn aartsdiaken of deken de zielzorg over te dragen. De abdij moest de bedienar een passend onderhoud, de zogenaamde 'portio congrua' bezorgen."
"... De bisschop doet meestal zichzelf voor als schenker der kerk, hoewel het dikwijls in feite schenkingen van lekeheren zijn, waarbij hij slechts als bemiddelaar optreedt. Zo is het in de meeste gevallen onmogelijk te achterhalen wie de ware schenker van de kerk is geweest." (p.74 en 75).

De naammeldingen na 1148 tot 1299

De bronverwijzingen naar Stenhusen in de loop van de twaalfde en dertiende eeuw zijn zeer schaars te noemen.

Een serie verwijzingen vindt men terug in de oudste charters van de abdij van Ninove (7) waar het vooral, om niet te zeggen uitsluitend, gaat over naamdragers van het plaatselijke geslacht. Eén enkele uitzondering: anno 1166 verschijnt Boudewijn, priester van Stenhusen als getuige in een akte waarbij wordt geakteerd dat het kapittel van Meerbeke aan de abdij een hoeve heeft verkocht tegen een jaarlijkse rente. De charter wordt gezegeld 'sigillorum nostrum et testium subscriptione confirmavimus... S.Balduini, sacerdotis de Stenhusen..." (8).

In de **dertiende eeuw** noteren wij de volgene meldingen:

* **1233,** 25 november (op het feest van de heilige Katharina): **'Daniel pbr de Stenhusia'** geeft, samen met zijn broer Sygerus van Hallut en diens zoon Johannes, zijn tiende te Hallut, bepaaldelijk twee tiendeschoven op 91 bunder land, aan de St.Adriaensabdij te Geraardsbergen (9).
* **1233,** 25 november, wordt deze schenking bevestigd door de dekaan van Geraardsbergen, maar hij maakt een duidelijke fout door Sygerus aan te wijzen als 'pbr de **Stienhuse'** (10).
* **1237,** maand juli treedt **'Dagalus** pbr de **Steenhusen'** op naast zijn broeder Siger als getuige wanneer Egidius, heer van Hasselt (**'halluth'**) aan de abdij van Beaupré te Grimminge een aalmoes schenkt (11).
* **1292,** maand november verklaart **'Walterus** pbr curatus de **Steenhuses'** dat Elizabth, begijn, dochter van Johannes van Boterdaele, aan en zuster van de abdij van Beaupré, genoemd Margareta de Haycruce, een aalmoes heeft geschonken van 10 schellingen parisis per jaar. De schenking wordt, onder meer, goedgekeurd door Johannes, dictus de Mersch, clericus (..) de **Steenhusen'** (12).

(7) Deze bronnen aangehaald in het hoofdstuk over de plaatselijke heren vóór het jaar 1250.
(8) J. DE SMET. *Codex Diplomaticus abbatiae Ninoviensis* in Corpus Chronicorum Flandriae Dl. II p.770.
(9) R.A.R., Archief abdij St.Adriaan te Geraardsbergen. INV. 3 F° 6 r°.
(10) Ibidem IN. 2 F° 42 v° - 43 r°.
(11) R.A.R., Archief van de abdij van Beaupré te Grimminge. INV. I F° 160 r° - v°,
(12) Ibidem. INV. I F° 186 v° - 187 r°.
(13) Ibidem. INV. I F° 184 r° - v°.

* **1292**, maand november verklaart 'Walterus prb curatos de Steenhuses' dat Elizabeth, begijn, dochter van Johannes van Boterdaele, aan een zuster van de abdij van Beaupré,

* **1296**, 2 april, bevestigt Thomas, abt van de St. Adriaans-abdij te Geraardsbergen, een nieuwe schenking van Jan Nieuweleer en zijn vrouw aan de abdij van Beaupré van 20 schellingen, bezet op goederen 'in prochia de Steenhusen', ter vergoeding voor het jaargetijde van hun dochter Beatrix (14).

Het is voor de hand liggend dat al deze charters en akten uitgaan van of betrekking hebben op geestelijke instellingen. De geestelijke stand bezat omzeggens het monopolie van de intelligentia zodat het niet verwonderlijk is dat de adelstand nauwelijks of geen administratie bezat of schiep. Pas naar het einde toe van de eigenlijke middeleeuwen zal daarin verandering komen en zullen de (lagere) edelen de noodzaak willen inzien van een zekere graad van geschooldheid met een noodzakelijke kennis van lezen en schrijven.

Leden van het huis DE STENHUSEN
vermeld midden twaalfde tot midden dertiende eeuw

De oudst gekende dorpsheer:
1155 AMELRICUS, toparcha de stenhusen
Broer: HUGO RAMPARDUS (?)
Zusters: CLEMENTIA en GIZELA

1179 SOIKINUS de STENHUSEN

1184 HENRICUS de STENHUSEN

1197 YMPINUS de STEENHUS
HENRICUS
BERTA en vier zonen. AMELRICUS-GERARDUS-SOLKINUS-BALDUINUS

1202 SOIKINUS DE STENUSIA
ARNOLD

1219 SOIKINUS de STENHUSEN

(14) Ibidem. INV. I.F° 146 r° - v°.

Mogelijke doch louter veronderstelde geslachtslijn

AMALRIK (AMELRICUS) (TOPARCHA) 1155
SOIKINUS (1179)
HENRICUS (1184)
YMPINUS (1197)
HENRICUS
BERTA
VIER ZONEN
SOIKINUS (1202-1219)
HENRICUS (1238)
GERARD (1253)

De oudst bekende HEREN VAN 'STENHUSEN'

De oudste vermeldingen van leden van het geslacht van **Stenhusen** vindt men terug in charters van en betrekking hebbende op de Premonstratenzer-abdij van Ninove. Deze abdij werd gesticht door Gerard I van Ninove op aandringen van Boudewijn Walla, kannunik van het kapittel van de parochiekerk aldaar, in het jaar 1137. Reeds onmiddellijk na haar stichting werd zij begiftigd met een aantal lenen en voordelen van, onder meer, leken-heren die aldus hun zielerust en deze van hun voorzaten wilden afkopen.

Anno 1155 sluit **AMELRICUS, toparcha de Stenhusen,** zich aan bij de schenkers met overdracht van gronden geleden nabij het Eeckhout (genoemd ten Schoor) en tevens twee bunder land gelegen bij het klooster. Na 1165 zal hij, samen met **Hugo Rampart,** nog drie dagwand afstaan op het Eeckhout en tenslotte sluiten ook zijn zusters **Clementia en Gizela** zich aan bij de schenkers met een bunder grond gelegen op het galgeveld (15).

Teneinde de aanspraken van de leke-heren, hetzij juridisch hetzij met feitelijk geweld door bezetting, af te schrikken, chartert Nicolaus,Bisschop van Kamerrijk, anno 1165 dat de excommunicatie zal worden uitgesproken tegen al wie aansrpaak zou maken op de gronden welke behoren aan de abdij van Ninove, daartoe behorende de "terra **AMULRICI DE STENUSIA,** juxta Quercetum" (16).

Door de genoemde schenkingen is er duidelijk een zeer goede relatie ontstaan tussen de heren van **Stenhusen** en de abdij-

(15) J.J. De SMET en SOENS. *Domein der Norbertijner-abdij te Ninove* Analecta Praemonstratentia. T. IV p.260-293.
H. VANGASSEN. *Geschiedenis van Ninove.* Deel II. met verwijzing naar voorgaande referentie.

(16) J.J. DE SMET. *Codex Diplomaticus abbatiae Ninoviensis* in Corpus Chronicorum Flandriae. (KCC) Dl. II. p. 571-983. - Brussel 1941. p. 767/768.

overheid, nu regelmatig leden van het geslacht verschijnen in allerlei charters met betrekking tot het onroerend en financieel bezit van de abdij.

SOIKINUS DE STENHUSEN treedt op als getuige in een akte van 1179 waarbij Raas van Gavere een leen van zes bunder groot, genoemd 'Huppesrot' en liggende bij Hollebeke, schenkt aan de abdij. ("Testimonium **Soikini de Stenhusen**").

HENRICUS DE STENHUSEN verschijnt als getuige in twee akten van **1184** waarin Gerard van Grimbergen verklaart dat Goswin de Suven de rechten van de abdij op het allodium St.Aychadre erkent, en kort daarop dat betrokkene afstand deed van zijn kaprecht in bedoeld allodium tot wanneer hij een schuld van zeven mark, Keuls geld, zou hebben terugbetaald aan de abdij (17).

Wanneer paus Urbanus anno 1186 te Verona de stichting van de abdij van St.Cornelius en Cyprianus te Ninove bevestigt, alsook het bezit van deze stichting wordt in de akte verwezen naar de door Amelricus en Hugo geschonken gronden. "Partem Querceti et terram quam dedit **Amelricus de Stenhusen.** Terram quam dedit idem **Amelricus et Hugo Rampart**" (18).

Anno **1198** oorkondt Gilles de Trazegnies, gehuwd met Alicia van Boelare, dat hij een rente, namelijk de tiende van **Voorde,** dewelke **Berta de Steenhus** van hem in leen hield, heeft teruggenomen en afgestaan aan de graaf van Vlaanderen, dewelke ze op zijn beurt heeft geschonken aan de abdij van Ninove. Meerdere leden van het geslacht van Stenhusen worden erin vermeld:

"In nomine sanctae et individuae Trinitatis. Ego Aegidius, constabularius de Boular et dominus de Silli, tam futuris quam praesentibus in perpetuum. Notum sit omnibus quod **Berta de Steenhus** *duos manipulos decimae de Vorda et jus omne quod in decima totius villae feodaliter a me tenebat, mihi una* **cum filiis suis Amelrico, Gerardo, Soekino, Balduino,** *resignavit et consensu advocati sui, Willelmi scilicet de Luceau, cum praedictis filiis werpivit. Hanc autem in manus comitis reportavi, et indicio facto quod nec ego nec praedicta mulier, nec aliis nostrotorum, nihil iuris haberemus, ipse comes eamdem decimam in manus abbatis et gratrum Ninivensis ecclesiae libere et absolute contradidit. Ut haec autem perpetuo maneant inconvulsa, scripto meo sigillato et hominum meorum testimonio feci roborari. S.Aegidii de Hasselt et Willelmi de Luceau, S. Waltri de Okenghem,* **S.Ympini de Steenhus et henrici.**

(17) Ibidem p.777/778.
(18) Ibidem p.792/793.

Actum iuxta Geraldimontem in via de Aldenarda, anno MCXCVII, TERIO KALENDIS AUGUSTI." (19).

Een jaar later bevestigt Boudewijn, graaf van Vlaanderen dat hij effektief de voornoemde tiende heeft afgestaan aan de abdij en dat hij dit heeft gedaan nadat **Berta de Stenhus,** samen met haar zonen voornoemd, het leen terug had overgedragen aan Egidius van Trazegnies, die het aan hem had vermaakt (20).

Uit het voorgaande leiden wij af dat Berta, Ympinus en Henricus behoren tot dezelfde generatie, en wellicht broers en zusters zijn, dat anderzijds Berta blijkbaar reeds weduwe is nu haar zonen, uiteraard erfgenamen van hun (vooroverleden) vader, moeten tussenkomen om zich met de afstand van het leen akkoord te verklaren. Dat bovendien Ympinus en Henricus behoren tot de 'homini' van Egidius van Trazegnies en dat wellicht dit leenmanschap minstens voor een van de twee en wellicht de eerstgenoemde (dus de belangrijkste of oudste) slaat op Stenhusen.
Aldus zou kunnen worden aanvaard dat **Ympinus** op dat moment heer van Stenhusen, in de akte geschreven **'Steenhus'** was.

Wanneer Raas van Gavere in het jaar **1202** attesteert dat graaf Boudewijn en notaris Rolin diverse stukken grond, gelegen te Mendonk, hebben geschonken aan de abdij treden daarin op als getuigen **SOIKINUS de Stenusia et Arnold** (21).

Wellicht dezelfde **SOIKINUS de Stenusen** treedt op als getuige in een akte van **1219** waarin 'Hosto, dictus de Traseignis' bevestigt gronden te hebben geruild met de abdij van Ninove (22).

Wanneer in april **1238** Gosuinus, dominus de Scendelbeka, oorkondt dat zijn leenman Gerardus de Mulhem, twee lenen voor een totale oppervlakte van ongeveer twaalf bunder, gelegen te Outer, heeft geschonken aan de St.Adriaansabdij te Geraardsbergen, treedt daarin, onder meer, als getuige op **HENRICUS de Steenhusen** (23).

In de periode half twaalfde tot half dertiende eeuw zijn er dus wel diverse meldingen van naamdragers **de Stenhusen,** doch

(19) Ibidem p.816/817.
MERSCH Bert. *Vroegste geschiedenis van de Premonstratenzer abdij te Ninove (1137-1257).* - Licentiaatsverhandeling. p.219 e.v. (Een exemplaar hiervan bevindt zich in de leeszaal van het R.A.Ronse).
PLUMET J. *Les seigneurs de Trazegnies au Moyen Ages,* p.112.
(20) J.J. DE SMET. o.c., p.814.
(21) Ibidem p.822.
(22) Ibidem p.838.
(23) R.A.R., Archief van de St.-Adriaansabdij te Geraardsbergen.
IN.3 F° v° - 7 r°.

slechts van een paar kan met zekerheid of via afleidingen uit de kontekst worden gesteld dat het gaat om de 'dominus' de heer van het feodum.

Vast staat wel dat **AMELRICUS, toparcha** (= dorpsheer) deze hoedanigheid had en geredelijk mag worden aangenomen dat hij het was die de kerk van Stenhusen anno **1148** heeft afgestaan aan de bisschop die ze op zijn beurt schonk aan de St.Pietersabdij te Gent.

Voor het overige is het niet mogelijk met enige zekerheid een stamboom van het geslacht op te maken in deze periode, zodat wij ons moeten beperken tot een louter chronologische opsomming.

Vanaf midden dertiende eeuw zijn meer bronvermeldingen voorhanden welke zullen toelaten een doorlopende genealogie samen te stellen tot het ogenblik dat de autochtone heren ter plaatse verdwijnen, bij versterfte van de mannelijke lijn.

DEEL II

HET OORSPRONKELIJKE GESLACHT DE STEENHUUSE VANAF HET MIDDEN DERTIENDE TOT HET MIDDEN VIJFTIENDE EEUW

De heren VAN STEENHUSE, heren van Steenhu(u)se
Heren van Avelgem
(vanaf 1274)

Het huis Van Steenhuuse vanaf midden dertiende eeuw.

G(E)RART heer van Steenhuuse
1253-1274

OSTE (I)
heer van Steenhuuse en Avelgem (1274-1278)

BEATRIS

GERARD

WILLEM
heer van Steenhuuse
en Avelghem
(1284-1308)

OSTE (II)heer van Stenhuuse
en Avelghem
(1308-1336)

Beatrijs

GERARD
heer van
Zwevegem
(1336-1366)

GERARD II
heer van Steenhuuse
(en Avelgem)
(1336-1379)

WILLEM

OOSTKIN

GERARD II
heer van Zwevegem
(1366-1414)

MARGARETA

OSTE (III)
heer van Steenhuuse
en Avelgem
(1379-1384)

AGNEES

MERGRIETTE

FELIX
heer van Steenhuuse
en Avelgem
(PRINS?)
(1384-1424)

enkele zusters

JAN
Prins van Steenhuuse,
heer van Avelgem
(1424-1443)

MARIA
erfgename die beide
heerlijkheden overdraagt
in het huis van GRUUTHUSE
(1443-)

G(E)RART DE STEENHUSE
Eerste melding: 1253 en overleden anno 1274.

Vanaf Grart van Steenhuse is de filiatie van het huis vrij nauwkeurig wedersamenstelbaar. Hij leeft in de periode van gravin Margareta van Constantinopel die in eerste huwelijk zich verbond met Burchard van Avesnes in 1212, en na diens dood in tweede huwelijk met Willem van Dampierre in 1223. Uit deze laatste echt wordt Gwijde van Dampierre geboren, toekomstig graaf van Vlaanderen.

Het blijkt dat Gerart van Steenhuse zich tegenover het grafelijk huis verdienstelijk heeft gemaakt op meerdere vlakken, reden waarom anno 1253 hem het leengebied Waarschoot, groot dertig bunder in totaal, wordt geschonken.

"A tous ceuls quy ces pntes verront et orront Ghid (quend) de flandres salut. Nos vos faisons a savoir que nous avons franchmt donne a nostre cher amy seignour **Grart de Steenhuse chevalier** *pour son bon et loial service que il nous a maintes fies servuy et servira encore, vint bonniers que pres et terre pau plus au pau moins gisans en lieu et on appele* **Castele** *et dis bonnier de muer a tout le sont pau plus ou pau moins gisans el muer de Warscote et terre et prest et muer gisent tout en la paroche de Waerscoet et tenu en fief de noz et de notre hoir apres noz, luy et son hoir apres luy a tous les forfais de trois livres et dusqua trois livres quy pour ce avancont. Et tout ce pmettons nous pour noz et pour nostre oier luy et son oier a warander ppetuelment envers toutes gens come sures et en tesmoints de tout ce luy avons ces lettres baillies saiellees de nostre saiel et furent faites et donnees lan del incarnation MCC et chincquante trois le moi de may." Scelle en lais de soie en chire verde (24).*

De maand nadien reeds bevestigt Gwijdes moeder, Margareta, gravin van Vlaanderen de schenking:

"Margherite contesse de flandres et de hainau a tous ceulx quy ces ltes verront et orront salus. Nous faisons a scavoir à tous que nous avons et oy les l res nostre chier fil Guyon conte de Flandres dont la teneur est telle (--).
Et nous Margherite contesse devant dite ces choses p desenre (eseptes) avons loues et grees et otroyons que nous les ferons tenir et garder et les garandirons a mons Grart devant dit et a

(24) R.A.K., Fonds Collens.

: le don que fist la contesse Johanne de la terre de Wiersdale a mesh gerart de Steenhuse :

A tous ceuls qui ces presentes lettres verront et oyront Johanne jueune de Flandres salut, sachiez nous faisons a savoir que nous avons franchement donné a nostre chier amy Simmon [illegible] et de Steenhuse chevalier pour son fiu et son oirial frere que il nous a mantes fois servi et servira encore vingt bonniers que pres la terre peu plus ou peu moins assis en lieu qui on appele Gastel et dis bonniers a [illegible] a tout le fonc peu plus ou peu moins assis el quier de Warstede ce terre et pieu ce ouier assise tout en la paroche de Wierstede tenu en fief de noz et de nostre hoir apres noz hoir ce son hoir apres hoir a trois lies forfaus de trois liures et dusques a trois liures par somme [illegible] et tout ce promettons nous por noz ce son nostre oir hoir ce son oir a garandir et apetechiner envers tous gens comme pres et en tesmoingnage de tout ce lui avons nous ce lettre baillees seelees de nostre seel et fiance faites [illegible] dom [illegible] la al [illegible] trois [illegible]

1253 [illegible] mar Oeuvre en lais [illegible] en [illegible] terre

son hoir comme (sondame) dame de la tn. En tesmoignaige et en seurte de ces choses nous avons fait faire ces lettres et sceller de nostre scel. Ces lettres furent sonnees lan del incarnation notre signr MCC cincquante trois el mois de juinx". Scelle en lais de soye § en chire verde (25).

Wanneer anno 1265, Maria van Oudenaarde, dochter van Jan van Oudenaarde en Roseto verzaakt aan haar rechten op de goederen van haar vader, treedt **Gerart de Stienhus,** op in de daarvan opgemaakte akte, als een der edele getuigen. In de bedoelde oorkonde van afstand wordt Gerart trouwens ook door betrokkene aangewezen als haar voogd:

"Ai jou pris a mainbour mon seigneur **Gerart de Stenhuse,** *chevalier..." (26).*

De analyse van de akte van afstand, opgesteld in meer modern frans luidt als volgt:
"Cartulaire Rouge, piece 102:
1265, mois de jeuait (juillait) Lettres par laquelle Clars d'Ostekerke, Bailli d'Alost, de Grammont et d'Audenarde declare qu'aiant été nommé par la comtesse Marguerite en présence de ses hommes pour recevoir en lieu de seigneur la quittance que Marie, fille ainée de Jean, seigneur d'Audenarde faisait à son père et a ses hoirs. Elle vint pardevant lui et en presence de mgrs Rasse de Gavre, seigneur de Liedekerke, de ladame d'Audenarde, dames de Lessines et de Gilles de Waudripont son avoué, de Gerard se Sotenghien, de **Gerard de Stienhus,** de Godfroi d'Espinbecque, de Jean d'Eskendelebecque et d'Olivier de Emelverdinghien, et renonca a tous les droits qu'elle pouvait avoir dans les biens de son père, quels qu'ils soient, a moins qu'ils ne lui revinssent à défaut d'hoirs males, les hommes de la comtesse déclarent que cette quitance est faite selon les lois du pays et ont scellé" (27).

Het is niet bekend met wie G(e)rart in de echt was verbonden doch vast staat dat uit het huwelijk minstens twee kinderen zijn gesproten, namelijk **Oste** die zal huwen met Heila, erfgename van de heerlijkheid Avelgem (echtverbintenis vóór 1269) en **Beatris** welke zal huwen in het huis van Mortaigne, heren van Spierre aan dewelke zij het bij vererving (op schenking door haar broer Oste) verworven leen van Waarschoot zal inbrengen.

(25) R.A.K., Fonds Collens.
Cartularium van de heeren van Spiere, nr.457 f° 38 v°
(zie afbeelding in bijlage),

(26) COLPAERT J. *Avelgem* p.180, met verwijzing naar ADN B.1570 Cartulaire rouge f° 51 v° - 52 r°.

(27) A.D.L., 1570, 51 v° volgens analyse-register door Godefroy p.466.

Een tweede zoon, Gerard, waarnaar voor het eerst wordt verwezen anno 1289, (28) is mogelijks de eerste van het huis van Steenhuize welke heer van Zwevegem is geworden, zij het door huwelijk zij het door aankoop, maar dan wel in elk geval na 1308 (29). Wellicht is deze 'Grars' een nakomertje geweest nu hij als dusdanig niet wordt vermeld bij de schenking van de heerlijkheid Waarschoot aan Beatris ter regeling van haar erfdeel in 1274, bij het overlijden van Gerart -I-. Enkel Oste, Beatris en hun moederweduwe worden vermeld zodat wij menen dat de weduwe wellicht optrad als moeder-voogdes, ook al wordt zij niet in die hoedanigheid vermeld, over de jongste zoon Gerard, minderjarig.

Gerart I kwam om het leven anno 1274 toen hij, op bedevaart naar Brugge, in gezelschap van Boudouin de Grutere en Jakemain de Rodes, werd overvallen en met zijn metgezellen vermoord, feit dat aanleiding zal geven tot een hele reeks bloedige en dodelijke wraakakties tussen de families van de eerste slachtoffers en deze van de daders.

Zowel van de zijde van de familie de Rodes als van de zijde van Gerarts kleinzoon Willem zal uiteindelijk de tussenkomst van de graaf worden gevraagd om bij zoending een einde te stellen aan de moordpartijen en de ermee samenhangende processen waardoor de betrokken families ook financieel zwaar werden belast (30).

(28) A.D.L., B. 1561 f° 152 v°. Zoending tussen de families van Steenhuuse, de Rodes en de Grutere enerzijds en de familie Boumins van Brugge anderzijds over de diverse doden gevallen bij de wraakakties naar aanleiding van de moord op Gerart van Steenhuuse, Jakemain de Rodes en Boudewijn de Grutere anno 1274.
Datum zending: 8 mei 1289,

(29) Immers anno 1308 wordt als heer van Zwevegem aangewezen: *Rob(er)t sires de Scwevenghien* (A.D.L. B. 4061/6419: akte afstand van rechten door Hues Li Jovenes op 18 "mesures" leen te Nieuwerkerken, hem verkocht door Gerard li Mors. Robert voornoemd treedt in deze charte op als getuige, evenals *Guille* (Guillaume = Willem) *Stenhuse*.

(30) De vraag van de familie de Rodes tot tussenkomst dateert volgens Gaillard van rond 1280 (R.A.G. Graven van Vlaanderen. Gaillard 830). Deze van Willem van Steenhúuse komt later. Nu de uitspraak van de graaf slechts volgt in 1289 is het waarschijnlijk dat de rekwesten zijn ingediend in een periode van een paar jaar voordien.
Bij hun aanvraag geven de familieleden de Rodes uitleg over de omstandigheden: "... a un jour ki passee est vint **me sire de Steenhuse** a gant, si trouva la mon seingneur Jakemins et puerent me **sire de Steenhuse** et Baudouin de grutere nos bourgois a Gant, a mon seigneur Jakemain de Rodes *kil alast avoet aus a bruges en pelerinage* et il dist kil le seroit volontiers. Si ke me sire Jakemes i fu mordris tenes avoec aus maiseinent et doloreusement et sous deserte..."

Na het overlijden van Gerart I is Oste I als oudste zoon, door zijn huwelijk met Heila reeds heer van Avelghem, geroepen als opvolgend heer van Steenhuuse.

(H)OSTE I VAN STEENHUUSE
(° rond 1245 - + 1278)

Wetende dat OSTE I anno 1269 reeds was gehuwd met Heila van Avelghem en wetende dat de jonge edelen werden uitgehuwd rond hun twintigste en wellicht na tot ridder te zijn geslagen, kunnen wij aannemen dat hij werd geboren rond 1245.

Door zijn huwelijk wordt hij heer van Avelghem, nu zijn vrouw, bij gebreke aan mannelijke opvolgers van Willem (II) van Avelghem (gestorven voor 1268) als enige erfgename deze heerlijkheid aanbracht in het geslacht van Steenhuuse.

In 1268 bezegelt Oste, samen met zijn vrouw, een charte waarbij zij met de St.Pietersabdij te Gent een leen van twee bunder te Waarmaarde omruilen tegen een leen van drie bunder te Anzegem:

"Universis presentes litteras inspecturis **Osto de Stenhuse** *et Heila,uxor eius, salutem in domino. Noverit universitas vestra quod nos feodum illud, quod Balduinus dictus de Molendino tenebat a domino* **Willemo de Avelghem,** *antecessore nostro, et quod nunc tenetur a nobis in loco qui dicitur ad molendinum in parochia de Wermara, continens in se cum mansura et terra arabili proximio extendente se iuxta mansuram, circiter duo bonaria parum plus vel minus..."*
Actum anno Domini M CC L X mo octavo mense januario" I (31).

In dezelfde maand van hetzelfde jaar verdelen zij met de abdij een weide van 18 bunder groot te Avelgem. De naamaanduiding is identiek aan de vorige "**Osto de Stenhuse** et Heila uxor eius" (32).

Na het overlijden van zijn vader Gerart I, anno 1274 wordt Oste geroepen als opvolger, hetgeen echter een regeling van de erfopvolging inhoudt met de andere kinderen. Teneinde te vol-

(31) R.A.G., Fonds St.-Pietersabdij. Charter 808.
Zie ook VAN LOKEREN A. o.c. I, 808, p. 359.
(32) R.A.G., Fonds St.Pietersabdij, charter 807.

doen aan de rechten van Beatrijs, zuster van Oste, schenkt hij haar bij akte van (-) maart 1274 het leen Waarschoot. In deze akte wordt nergens verwezen naar zijn broer Gerard maar wel komt Ostes moeder tussen, wellicht in eigen naam, zowel als in hoedanigheid van moeder-voogdes over de tweede minderjarige zoon. Dit blijft echter een veronderstelling.

"Sachent tout chil qui sont et qui avenir sont et qui ceste pnte chartre verront et orront que jou **Hostes de Steenhuse** *et hellewis ma feme avons donne sus stendu et delivrey de no ppre volente sans constrainte a* **beatris** *ma sereur et a son hoir au tousiours et sans malencyen tout lavoir et tout leyritage et tout le moeble que nous avons et devons avoir et en toutes ma nies que nous lavons en la tre de Waerscote jusques au jour dhuy ki fu mon peire mon seigneur* **Grars seignr de Steenhuse** *chevalier lequel avoir nous teniemes de mons le conte de fland pour lavoir de sa pne* **de le formorture qui lui eskes de son peire mons grard devantditdont elle est hoir devenue** *le conte de fland et nous nous en avons desherites et la devant dite beatris a heritéé et si li avons (...) et resignei a son oys et a son hoir les biens devantdits devant les hommes le conte de flands et devant le bailliu de Gand par tele meme et par telle convenenche que se elle sesist et ouvrast par le conseil* **me dame ma mlere et Osten son frere** *devantdit et par le conseil mons Gillebert de Rassenghem mons Ghillebert de leeuwerghem mon seingr Jehan de scendelbeke et mons Olivier de emelveerdeghem chlrs...*
Donnee en lan del incarnation nostre seignr MCC soissante et quatorze el mois de march le merqredi appres le jour den behourdich" (33).

Het is een gissing van onzentwege, maar een mogelijkheid is dat Beatrijs werd uitgekocht door haar het leen Waarschoot af te staan, terwijl het aandeel van Gerard wellicht is uitbetaald in geld. De bronnen geven alleenlijk een zijdelingse (eerder toevallige) vermelding naar Geraard anno 1289 en voor de rest wordt hij nergens meer vermeld in de loop van een drietal decennia. Indien het zo is dat hij of een zijner (mannelijke) nakomelingen (Gerard, zoon) heer van Zwevegem werd, was dit in elk geval niet vóór 1308. Nu zijn naam nergens is gekoppeld aan een blangrijk leen moet hij dus hebben geleefd van gelden hem uitbetaald bij de erfregeling van vader Gerart en van eventueel kleinere leengoederen.

(33) R.A.K., Fonds Collens. Cartularium heren van Spiere, 457 F° 42 v°.

Dat Oste wel degelijk de heerlijkheid Steenhuuse verwierf blijkt uit een charte van 22 februari 1275, waarin hij, samen met zijn vrouw, bevestigt de rechten op de leengoed ten bos ('con cleme au bos') af te staan aan Thiri de Lanreghem en dezes vrouw 'Margrite, dame de Avelghem'. De aanhef van de charte betitelt Oste als volgt: "Ju **Ostes sires de Steinhuis** et ju Heile damoisele de Avelghem..."(34).

Aan Oste was geen lang leven beschoren nu blijkt dat Heila reeds anno 1279 weduwe is geworden. In de maand april van dat jaar verkoopt zij immers het leengoed de "boeke" te Avelgem aan de St.pietersabdij te Gent, en dit uit geldnood. Zij identificeert zich als "domicella Helewidis, filia quondam Willelmi de Avelghem militis, heres eiusdem et **relicta Ostonis de Stenhuse...**" (35).

In deze akte wordt tegelijk verwezen naar de toekomstige opvolger, namelijk: "... Insuper presente **Willemo, primogenito** filio nostro, et in hoc consentiente cum tutore sive curatore suo..." hetgeen meteen inhoudt dat Oste bij zijn overlijden meerdere kinderen naliet welke alle minderjarig waren en dus onder voogdij stonden.

De tweede zoon werd Oste benoemd, naar zijn vader en tenslotte was er nog een meisje, Beatrijs. Wanneer immers in het jaar 1292 Willem aan het Onze Lieve Vrouw-hospitaal te Oudenaarde twaalf bunders leengoed verkoopt (tegen 28 pond per bunder), met toestemming van Arnulf van Oudenaarde, van wie het leen werd gehouden, leen gelegen te **Avelgem** op de boeke waar ook de windmolen stond, verwijst hij naar het akkoord van de medeerfgenamen met deze verkoop: "Et si est aussi a savir que **Ostes** mes freres et damoiselle **Beatris** ma suer ont quitei delour bone volontei a oes le dit hospital tout le droit, quil avoient et avoir pourroient et devoient es terres devant dites..."(36).

Hetgeen meteen inhoudt dat er op dat moment blijkbaar nog geen verdeling van de erfgoederen was gebeurd onder de kinderen.

Nu vaststaat dat vanaf het overlijden van OSTE I de heerlijkheid Avelgem verder werd bestuurd door Heila, zijn weduwe, minstens tot de meerderjarigheid van de oudste zoon Willem, (37), dient aangenomen te worden dat zij tevens, samen met de curatele over de kinderen, ook het beheer had over de heerlijkheid Steenhuize.

(34) R.A.G., Fonds St.-Pietersabdij. Charter 841.
Zie ook VAN LOKEREN A, o.c. I, 841, p.366.

(35) R.A.G., Fonds St.-Pietersabdij. Charter 881.
In extenso overgenomen in COLPAERT J. o.c., p.300 nr. XX,

(36) Archief O.L.V.hospitaal Oudenaarde. Charter 498. In extenso overgenomen in J.COLPAERT, o.c., p.305-306 nr. XXVI,

(37) (38) J.COLPAERT, o.c., p.184/185.

Hoewel echter de moeder-weduwe in duidelijk geldnood verkeert zodat zij wordt gedwongen tot verkoop van lenen en zodat zij zich (moreel) verplicht ziet degenen die haar bijstaan in deze moeilijke periode te begiftigen met lenen (38), wordt de heerlijkheid Steenhuuse blijkbaar intakt gelaten.

WILLEM VAN STEENHUUSE
(° rond 1265 - † na 1308)

Aangenomen dat zijn eerste officiële optreden in een akte dateert van 1284, waarin hij figureert als getuige van de afstand van rechten welke door Gerard van Rodes en diens vrouw Isabelle, dame van Heestert, wordt gedaan van twee stukken grond te Heestert, in het voordeel van het begijnhof van Kortrijk (39), kunnen wij de geboortedatum van Willem plaatsen rond 1265.

Dat Heila, zijn moeder in 1289 en 1290 nog optreedt in akten omtrent een betwisting tussen haar en de St.Pietersabdij te Gent (40) lijkt ons helemaal geen beletsel om aan te nemen dat Willem rond 1284 ook in de rechten is getreden van zijn vader, met dien verstande dat hij, wat Avelgem betreft, samen bestuurt met zijn moeder.

In het jaar 1289 richt hij een verzoekschrift aan de graaf van Vlaanderen teneinde tussen te komen (bij wijze van verzoening) in de vetes welke bestonden tussen het huis van Steenhuuse en de familie Bonins van Brugge wegens de moord op zijn grootvader Gerart van Steenhuuse, en de daaruit gevolgde vergeldingsakties:

"A tre haut et tre nobel home mon seigneur le conte de flandres et marchit de namur, jou **Willames de Steenhuses** *aparliet a tous vo commandemens.Sires com hi soit ensi ke vous mavies diit ke je misise en escriit le meschief ke je avoi eut de le mort de monseigneur de Steenhuses mon tayon, Sirse, vous saves bien comment me* **sires de Steenhuses** *me tayons, tu tuwes et mordris a bruges sans desierte nulle ne sans ockisons ki muet de lui ne de nullui ne sen lignage. Sires ainsi fu pour fait ke bourgoys de gant avoient fait ki niet ne attenoient*

(39) J.COLPAERT, o.c., p.189 met verwijzing naar R.A.K Fonds kapittelkerk charter 164 dd.08.08.1284,

monseigneur mon tayon sires et si saves bien ke Pieter Bonins et Bonin de le Planche et leur lignage ke par eaus fu mordris et tuwes me sires me tayons sans desierte nulle ensi ke deseure est diit sires et si saves bien ques homme sires de Steenhuses me tayons fu et ki peuwist avoir valu **Osten de Stenhuses ki me peres fu** *et mi et mes freres...*
Sires et si vous monstrons ke apres le mort de monseigneur mon tayon ke **Ostes de Stenhuses** *me peres entreprist le faide com kief dele weere ensi ke drois fu comme ses aineis fius de que il eut grand frais et de que il eut kehi en dette t se vendi Ostes me peres en ockison dele were un grant partie del hiritage d'Avlinghien ki niet ne muet de Steenhuses et tout chousires ni peut niet valoir a grand frais kil eut pour lockison de le were quant hi trepassa ke se dette ne fu coteie a 24 cent lib, de par. ....*
Sires si saves bien ke onkes vengeance ne fu fayte dele mort monseigneur de Steenhuses, mon tayon sires et tout li fait ke puis sont fait sour ceaus de Bruges...
Sires je vous pri pour Diu com a men droit seigneur ke vous hi saves no rayson et no honeur si ke Dieu et tout li monde vous en sache gret et ke je ne soie repris ne blames de mes amis dackuns ki ne se tiennent mie bien apaiet. Sires et si vous pri pour Dieu ke vous veilles le besoigne terminer a plus tost ke vous poes car tant kelle gist ensi ni avons ni preut ni honeur..." (41).

Waar Willem erop wijst dat, hoewel zijn vader Oste, een were had ingesteld op de dood van zijn vader Gerart, en hoewel hij daarvoor grote schulden had gemaakt, namelijk niet minder dan 2400 pond op datum van zijn overlijden, terwijl nochtans de erfgoederen van Avelgem en Steenhuize grotendeels waren opgegaan in de kosten, er nog steeds geen oplossing was gegeven aan de geschillen.

Graaf Gwijde van Dampierre doet zijn "zeg" bij zoendinc van 8 mei 1289, waaruit wij enkel de passages nemen die het huis van Steenhuuse aangaan. Immers in dezelfe zoendinc worden ook de betwistingen van de families de Rodes en de Grutere met de Bounins van Brugge beslecht (42):

"El nom du pere, Son fils et dou saint Esperit. Nous Gwid aiens de Flandres et march de Nam (...) des descordes ki sont

(40) Ibidem p.136.
(41) R.A.G., Fonds charters Graven van Vlaanderen. Gaillard, 854.
(42) A.D.L., B.1561 F° 152 v°.

et ont estei entre les lignages t les amis de monsegnr **Grart de Stee(n)huse** *de mon segnr Jakemin de Rodes et de Bauduin le Grutre dune pt et les Bounins de bruges et les leurs dautre part et des choses ki devant sont avenues pquoi ces choses avinrent et de toutes les mors et les navrines et les meffais ki avenu sunt pa locquoison de ces choses et descretons les lignages a qui ces choses v aucune des cles apiertienent v pueent apiertenir dusques au jour de huy....*
disons nr dit en la maniere ki ci apres sensuit.
Pmierement nos disons staulissons et commandons desoremais en avant pptuelment **a tenir boene pais entre les pties devant dites et de tous ceulxs a qui ces choses ap tiennent et pueent apartenir.**
Et dendroit les amendes nos disons einsi ki li lignages des Bounins pour le mort de mon segr. **Grart de Steenhuse** *devant dit estrra* **deus capeleries** *la u li lignage dou mors les vorra assir, cascune capelerie de deus cens livres de parezis kon metera en hiretage pour les dites capeleries.*
Encore li lignage des Bounins doivra et paiera deus mil livres de par as amis mon sgr. Grart de Stee(n)huse avoec les deniers des dites capelries. Et seront ast II M lib. departir **p** *mon segr Nicholon de barbencon* **p** *mon segr Gossuin d Erpe* **p** *mon segr Gillion dEskendelbeke et* **p** *mon segr Olivier dEmlverdeghien chlrs....*
....
En lautre ptie paieront **Willes davlinghien Grars ses oncles** *et li lur ki receveront lamende de mon segnr Grart de Steenhuse quatre cens livres pour le mort clay biernart dont les cent livres seront mises ale eglise la u clays b nars fu tueis u ailleurs la u il samblera boen a ses* **amisp** *nre gsel et les autres trois cens livres aront li parent dou dit clay bnart.*
Encore pa le mort le vallet de longhemarke ki eut a nom clays stormpaieront Willes davlenghien et li sien ki recevront lamende de mon segnr Grart de Stee(n)huse devant dit quarante livres.
....” (43).

Uit deze zoending blijkt het verschil in estimatie tussen heer en knecht: de heer van Steenhuuse is twee kapelanien en tweeduizend pond waard, de knecht Clays Storm veertig pond.

In deze akte vinden wij ook de eerste verwijzing terug naar

(43) Idem. In de rand staat een verwijzing naar de analyseregister van Godefroy nr. 3044.

Grars, oom van Willem. Hem wordt geen enkele kwalificatie aangemeten, maar toch wordt hij als (rechthebbende) partij betrokken in de regeling der geschillen, zowel waar het gaat over betalen als over innen van schadevergoeding.

De vraag rijst op of Grart, na het verscheiden van Oste rond 1278, wellicht is opgetreden als heer van Steenhuuse, tot wanneer Willem (hier enkel genoemd van Avelgem) de rechten van zijn vader Oste, dus broer van Grart, overnam. Het is een mogelijkheid die echter door geen stukken kan worden gestaafd.

Zeker is wel dat Willem heer van Steenhuuse werd zodra hij daartoe bekwaam was.

Op datum van 'mil deus cens quatre vins et douze el mois de juil quon apiele fenereche' verkoopt **'Williames de Steenhuse'** 12 bunder grond te Avelgem aan het OLV-hospitaal te Oudenaarde (44).

In maart 1294 schenken Jan Nieuweleer en zijn echtgenote Margareta, beide van Geraardsbergen, een rente van vijftig schellingen parisis per jaar aan de abdij van Beaupré te Grimminge, rente bezet op goederen gelegen in het heerschap van **'Willaine de Steenhusen'** (45).

In 1302 zou Willem gevangen hebben gezeten in Frankrijk. In de eerste helft van 1300 vielen een hele reeks steden in handen van de oprukkende Fransen. Gwijde van Dampierre week voor de overmacht en smeekte de onderwerping af. Samen met zijn zonen Robrecht en Willem en meer dan vijftig verknochte edellieden werd hij gevangen gezet door Karel van Valois in Frankrijk (46). Onder deze edelen zou ook Willem van Steenhuuse zijn geweest (47).

De laatste melding van WILLEM vinden wij in een charte van begin augustus 1308 waarbij Hues li Jovenes, burger van Gent, afstand doet van 18 bunder (mesures) leen te Nieuwerkerken, hem verkocht door Gerard li Mors, en waarvan de overdracht door de graaf zelf werd aangevochten.
Als getuigen in de akte traden op:"mons Robt fil(s) a mons le conte de flandres, mons **Guille de Stenhuse,** mons Guille de Muelle, mons Robt **seignr de Scwevenghien** mons Gherart seignr de Mainnes mons Phe de Maldenghe et mons Jeh. de Meuny touts chlres" (48).

(44) Zie vorig hoofdstuk nr.(6).
(45) R.A.R., Archief van de Abdij van Baupré te Grimminge. Cartularium l. F° 187 r° en v°,
(46) T. LUYCKX. *Het grafelijk geslacht Dampierre* (uitgave DF.Leuven).
(47) DE POTTER en BROECKAERT. *Geschiedenis der gemeenten,* Steenhuize-Wijnhuize. p.9.

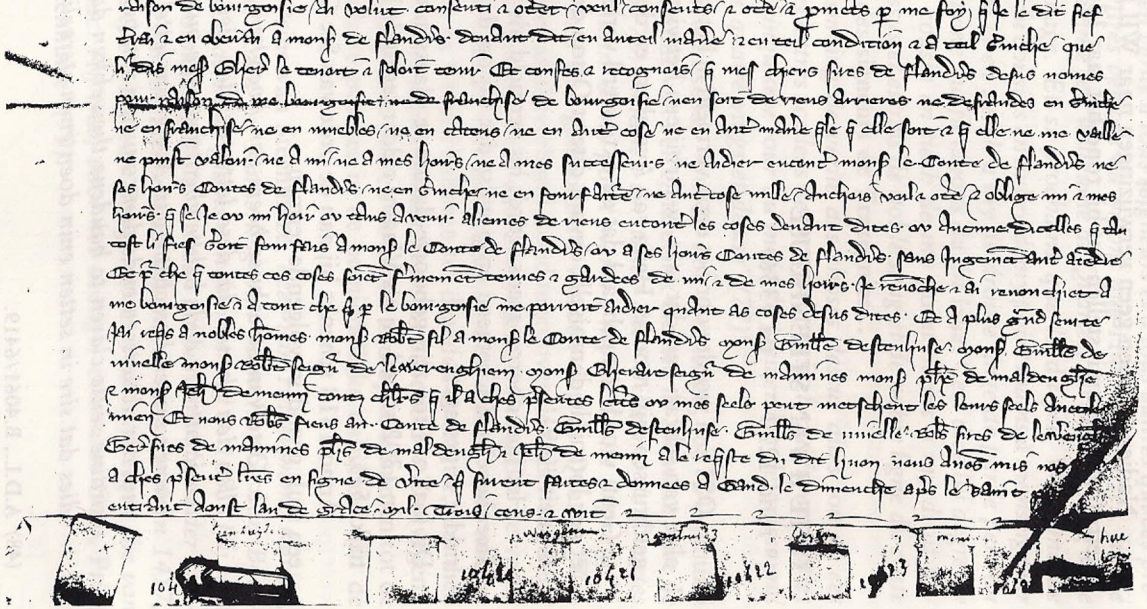

Afstand van het leen te Waarschoot (1274).

Deze getuigen zegelen de charte en het zegel van WILLEM VAN STEENHUUSE is bijzonder gaaf bewaard. Het draagt de tekst: **"S Willaume Signeur de Steenhuse + daveleghien"** hetgeen nog bewijst dat Willem beide heerschappen in een hand verenigd hield.

Nadien worden geen verwijzingen naar WILLEM meer aangetroffen zodat wij stellen dat hij rond het jaar 1308 is overleden.

OSTE II VAN STEENHUUSE
(° rond 1270 - + na 1336)

OSTE II wordt voor het eerst vermeld in het jaar 1289. In een akte van febrari van dat jaar, waarbij een betwisting wordt geregeld tussen zijn moeder Heila van Avelghem en de St.Pieters-abdij te Gent, wordt aangehaald dat de akte werd verleden "par le grei et par lotroi de damoiselle devant dite et **Oston de Stiennehus** son avoueit" (49).

Het jaar daarop reeds wordt hij vermeld als **"mesire Oste de Steenhuse"** (50) hetgeen erop wijst dat hij op dat moment reeds ridder is geslagen.
Dit laat ons toe zijn geboorte-datum te plaatsen rond 1270.

In 1302 streed hij als Vlaams ridder tegen de Fransen bij Kortrijk (51).

Anno 1318 schenkt hij aan de orde van Ste Clara te Petegem een stuk grond in volgende termen:

> *"Ic* **Oste van Steenhuse** *heere van Avelghem. Doe te wetene allen den ghenen die dese lettren sullen zien ofte hore lesen dat ic ottriere ende hebbe gheotriert vive bunre lans lighende binnen minen herschepe van Avelghem lettel meer ofte lettel min der abderssen ende den convente van petinghem van der ordine sente claren te haudene thewehken daghen behauden dies dat sire in setten enin doen enen sterveliken mensche en*

(48) A.D.L., B.4061/6419.
(49) R.A.G., Fonds St.-Pietersabdij. Charter 938.
J.COLPAERT, o.c. p.136 en 185.
(50) R.A.G., Graven van Vlaanderen. Fonds Saint-Genois 564.
(51) J.COLPAERT, o.c. p.192.

dat menhns ghelde onsen cens van jare the jare. Ende behauden ons en onsen hoere na ons comende onse herscepie up tvorseide lant. Ende namee ne moeghe van heeschen int tland vorzeit. Dwelke es gheheten ende ghenoemt **ten hoys.** *In de prochie van tie eighem.*
Ende omme dat wi willen dat dese vorseide dinc ende ottroi vast zi van onz ende van die na ons com seker ende wel ghehouden. So hebbe wi dese lettren van kennessen ghesegelt met onsen zeghele. Dit was ghedaen int jaer van gratien doe men screef Dusentich driehondert ende achtiene In ascentions daghe" (52).

Het blijkt dat OSTE II de zetel van zijn aktiviteiten geplaatst heeft te Avelgem net zoals voorheen zijn broer en zijn vader. Vanaf 1327 gaat hij hard aan tegen de abdij van St.Pieters teGent wiens eigendommen te Avelghem hij bezet en gebruikt en waarbij hij zich helemaal niet gelegen laat aan de tegen hem ingespannen procedures en gewezen vonnissen (53). Het oude vechtersbloed van zijn geslacht liet zich duidelijk voelen.

Wanneer midden juli 1329 een overeenkomst wordt getroffen tussen de "stede ende der castelre van Oudenaerde" omtrent de verdeling van de koninklijke en grafelijke lasten, treedt OSTE daarin op als getuige:

"Kenlic moet zijn allen den ghenen die nu syn ende hiernaer wesen sullen, dat scepenen ende de raedt van der poort van Oudenarde an deene ende Symoen van Varnewijc ende Willem de hont alse procreurs machtech over de castelrie van Oudenarde an dander zide sijn gheaccordeert ende overeen ghedreghen met eenen goeden ghmeenen consente inder manen die hier naer vollecht / Dat es te wetene als van **sconincx zone ghelde van vrankreike ende van sgraven rente van Vlaendren** *alse van den tien dusentich ponden tournoise siaer dat daerof van den tween parcelen neghene ne sullen ghelden buten poortere no portessen van Oudenarde no van Pamele die binnen vryheden van Oudenarde of van Pamele wonen of sullen comen wonen. Op dat zij binnen vryheden vors wonen in den tyt dat men buten set inde jaer ende dach bliven wonen... In oorconscepen der waerheden van al dien dat hier vorseit es ende om dat dit al moet syn ende blyven goed, vast gestade ende wel ghehouden teeuwelicken daghe so syn des*

(52) R.A.R., Fonds Beaulieu. Charter 1318.
In fotoafdruk overgenomen in J.COLPAERT, o.c. p.193.
(53) J.COLPAERT, o.c. p.193-198.

lettren gheseghelt metten zeghelen edelre ridders ende waerder, mijns her Raes van Gavere, here van Nocre, ende mijns heren **Ost heer van Steenhuse ende van Avelghem** *ende metten seghelen sher Jan Pelleroes...*
Ghegheven int iaer ons heeren M CCC neghene ende twintech talf hoymaende" (54).

Tenslotte getuigt en zegelt Oste van Steenhuse in het vredesverdrag dat op 31 maart 1337 wordt afgesloten tussen Lodewijk, graaf van Vlaanderen en Jan, hertog van Brabant, waarbij beiden hun betwistingen over de stad Mechelen en het leen Estroem beëindigen in termen dat de helft van de stad zou toebehoren aan de hertog, in leen van de graaf van Vlaanderen, terwijl de andere helft onvoorwaardelijk aan de graaf toekwam.
Het leen Estroem, gelegen op de Schelde behoort toe aan de graaf van Vlaanderen maar in compensatie krijgt de hertog heerschap en justitie over de streek voor Antwerpen, op last elk jaar een paar gouden sporen te geven aan de graaf.
De heer van Steenhuuse tekent en zegelt als **'Oste seigneur de Steenhusen et de Havelighem'** (55).

Na deze datum vinden wij geen verwijzingen meer naar OSTE. Hj had op dat moment ook de leeftijd van ongeveer 65 bereikt hetgeen voor die tijd reeds 'gevorderd' was, zodat mag worden verondersteld dat hij kort nadien is overleden.

Nergens vermelden de bronnen of Oste nakomelingen had. In het kader van het voornoemde proces met de St.Pieterabdij over goederen te Avelgem blijkt dat de vertegenwoordiger van de koning zich in augustus 1329 naar de burcht van Oste van Steenhuse te Avelgem begeeft waar hij echter enkel diens vrouw aantreft, die zegt dat haar man niet thuis is en dat zij zich niet met zijn zaken bemoeit: "Je me transportay le samedi xxvi jour daoust lan m ccc xxix a Avelghem en lostel de noble homme mons. **Hoste de Stenhus** chevalier et en trouvay nie le dit chevalier mais trouvay ma dame se femme... oy elle me respondi quelle ne se meilot des besoignes du dit signeur son mari" (56).

Er is dus wel een verwijzing naar zijn vrouw (zonder naamgeving) maar nergens naar een nakomelingschap.

(54) A.D.L., Cartulaire de Flandres 6
B.1566 F° 104 v° - 105 r°,
(55) A.D.L., Chambre des comtpes de Lille.
B. 254/7070
Analyse Inventaire Trésor des chartes T.l p.207.
(56) J.COLPAERT, o.c. p.196.
Proces: R.A.G., Fonds St.Pietersabdij. Charter 1096/10.

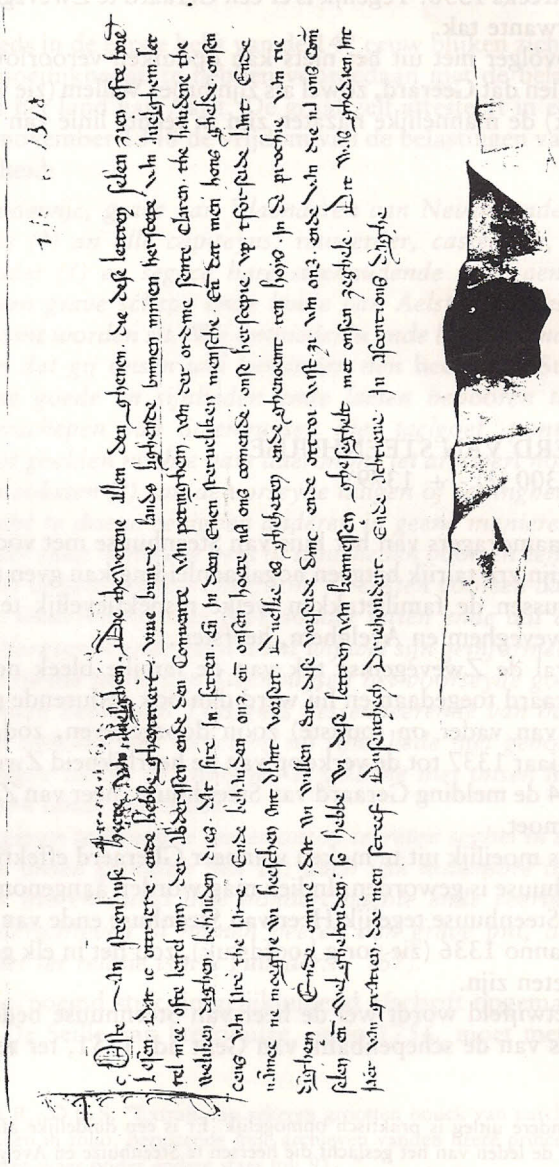

Oste van Steenhuse schenkt een stuk grond aan het klooster van Petegem (1318).

De volgende heer van Steenhuuse is Geraard. Hij wordt vermeld omstreeks 1350. Tegelijk is er een Geraard te Zwevegem van de aanverwante tak.
Nu de opvolger niet uit het niets kan opduiken veroorloven wij ons te stellen dat **Geerard,** zowel als zijn broer Willem (zie volgend hoofdstuk) de mannelijke nazaten zijn in rechte linie van Oste II (57).

GHERAERD VAN STEENHUUSE
(° rond 1300 (?) - + 1379)

De naamdragers van het huis van Steenhuuse met voornaam Geraard zijn vrij talrijk hetgeen nogal aanleiding kan gven tot verwarring tussen de familietakken welke respektievelijk te Steenhuuse, Zweveghem en Avelghem, heersten.

Vooral de Zwevegemse tak van de familie bleek nogal de naam Geraard toegedaan en hij werd dan ook gedurende generaties lang van vader op (oudste) zoon doorgegeven, zodat men vanaf het jaar 1337 tot de verkoop van de heerlijkheid Zwevegem anno 1414 de melding Geraard van Steenhuuse, heer van Zweveghem, ontmoet.

Het is moeilijk uit te maken wanneer **Gheraerd** effektief heer van Steenhuuse is geworden. Indien mag worden aangenomen dat **Oste** van Steenhuuse tegelijk **Heer van Steenhuse** ende van **Avelghem** was anno 1336 (zie vorig hoofdstuk), zou het in elk geval na 1336 moeten zijn.

Ongetwijfeld wordt wel de heer van Steenhuuse bedoeld in het vonnis van de schepenbank van Gent dd. 1351, ter repressie

(57) Een andere uitleg is praktisch onmogelijk. Er is een duidelijke afscheiding tussen de leden van het geslacht die heersen te Steenhuize en Avelgem enerzijds en deze welke het heerschap Zwevegem bezitten. Trouwens is de heer van Zwevegem midden 14° eeuw eveneens een Gerard (zie hoofdstuk heren van Zwevegem).
Aannemen dat er drie takken zouden geweest, namelijk te Avelgem, Steenhuize en Zwevegem is niet geoorloofd nu de heren van Avelgem telkens en uitdrukkelijk worden benoemd als *heer van* Steenhuuse.

van de moord welke **Gheraerd van Steenhuse** beging op twee poorters en gemeenteschepenen van Gent.

"Dit es de ordinance van de correxien van den feite dat min here Gheraerd van Steenhuuse ende zyne hulpers ghedaen hebben up Segren Boelen ende Osten van Gheetscuure, mijns heeren scepenen van Gend, die over denqueste gheweist hebben.

Eerst dat men sal verbernen alle de woninghen ende huusinghen, die mijn here Gheraerd vorseit ende syne hulprs hebben binnen myns heere lande van Vlaendren.

Item sal men verbieden dat nemmermeer niemen up de hofsteden wederhuuse, no enich profyt der af hebben no nemen; ende de hofsteden zullen bliven te voghelweeden.

Item men sal een general ghebod doen al Vlaendren dorde, waerd zo dat yemen mer Gheraerd vorseit ofte zyne hulpers huusde of hoofde, dat menne hauden sal van gheliken faite.

Item sal mijn here scriven an Coninghen, Hertoghen, Graven, an syne ghebuers dat men hemlieden uphaude ende telivreren wille min here, of dat zy se bannen ute harer lande, ende eist zo dat zy t niet doen willen, mijn here ende sijn land zulre raed up hebben.

Item, so sal mijn here, in de eere van den vrienden, stichten eene capelle daer de goede liede ghesleghen waren ende II capelrien erffelic te doene over de zielen van den doeden, ende vriende van den doeden zullen bij ghedoeghe van minen here gheven dese capelrie LII waerven, ende elcke werd XV pont parisis, ende de costre dise verdienen sal XL scel. prisis siaers.

Item sal men eenen andren ban ordineren enden den eersten verlaten.

Item, sal mijn here al haerlieder goed te sire taflen lecghen.

Omme te vervolghene sekere sommen van goede.

Actum anno III C LI." (58).

Dit keiharde vonnis dat de heer van Steenhuuse niets minder dan vogelvrij verklaarde, kon wellicht een troost betekenen voor de verwanten van de slachtoffers, maar de uitvoerbaarheid hiervan was een ander probleem.

(58) S.A.G Gentsch Charterboek F° 32-33
GELDOLF. *Origines de la Coutume de la ville de Gand* p.522-523, merkt op dat de datum slechts kan overeenstemmen met het schepenjaar 15.08.1351 tot 14.08.1352 aangezien Sohier Boele nog figureert in de lijst van kiezers voor het jaar 1352.

De gestrenge schepenen hadden immers gerekend buiten de macht en de strijdbaarheid van het geslacht van Steenhuuse, waarvan de leden door allë goede en slechte tijden steeds een grote solidariteit hebben aangekleefd.

Gheraerd was dan ook niet zinnens zijn rijke bezittingen, waaronder in de eerste plaats zijn vrijheerlijkheid Steenhuuse, zo maar te laten 'verbernen' (verbranden) of de gronden te laten verwilderen "te voghelweede".

Vechtjas als hij was ging hij dan ook hard aan tegen alle pogingen om voornoemd vonnis ten uitvoer te leggen en de spiraal van geweld welke daaruit voortvloeide noodzaakte tenslotte de graaf zelf tussen te komen om aan de vetes en wraaknemingen een einde te stellen.

Op 16 april 1353 beslechtte hij de geschillen in zoendinc, met dien verstande dat niet **Gheraerd** verscheen voor de mannen en schepenen van Gent - hij zou zich uiteraard niet in het hol van de wraaklustige leeuw wagen - maar wel **Willem, Heere van Steenhuus,** ridder, "in den naeme van mer **Gheraerde van Steenhuus,** riddere, sinen broeder". Voor de andere partij verschenen **Heinric Boele** al svoogd over Zegher Boeles kinderen en **Arnout van Gheetscuure,** broer van de vermoordde Oste "over hem, hare maghe ende vriende".

De partijen erkenden en maakten zich sterk wederzijds de zoending uit te voeren op straffe van verbeurte van twee duizend "goudinen scilden" waartoe zich borg stelden over de heer van Steenhuuse: de heer van Praet, de heer van Poucke, de heer van Borre, heer Goesin vanden Moure, heer Bernard van Herzele, ridder Goesin Rym en Jurdaen Sersanders.

Zij verbonden zich binnen de stad Gent te komen binnen 14 nachten vanaf de maning daartoe of het geld (van de zoending) af te zenden, om de stad niet te verlaten - "nyet uter poert te sceedene" - tot het moment dat "elc van andren soude syn vernought". Waarop:

"wy, in kennessen van onsen vorseiden mannen ende scepenen, seiden ende termineerden Onse segghen ende ordinance in der manieren hier naer volghende, dats te wetene:

Dat de vorseide partien, ende elcke over de sine zonderlinghe alsoe t voeren verclaert staet, zouden bidden verghefnesse van allen verledneen zaken, nyet ute ghesteken, mallinc andren voert an houden ende dat zweeren; dwelke beeden partien vulquamen ende daden.

Ende voert dat de heere van Steenhuus, in den name van sinre partien gehlyc voeren verclaert es, gheven ende betalen sal, over de vorseide twee doode, hondert ponden grooten tour-

noys, te gheldene ten drien terminen van den jare, alsoe men zoene ghelt van dooder hant naer costume ende usage van onser stede van Ghend, den maghen ende den vrienden van den dooden vooren ghenomt dats te wetene over elcke doot vyftech ponden groten, de welke vyftech ponden groten van Zegher Boeles zide men bestemmen zal bi den rade van Henric Boelen den vocht ende van Pietren Boele; ende de vyftech ponden groeten van Osts zide van Gheetscure, bi den rade van Arnoude van Gheetscure, Willem van der Capellen ende Janne den Pape.

Ende mids desen wysden wy de vorseide partien, ghelyc sy boven verclaert syn ende elken zonderlinghe, nieme ute ghesteken, ghelyc of sy allen ende zonderlinghe bi naemen ende toenamen der in ghescreven ende ghenomt stonden, wel ende wettelic verzoent, ende watter voert an of spruute of toe quame dat dat ware up zoendinc brake ende op de peine verbuert te sine, t zoendinc nochtan altoes blivende in syn viertuut ende ghestade."

Waarop alle aanwezige gezagsdragers werden gemaand "bi onsen ontfanghere van Vlaendren, Janne van der delft" dat zij alle voornoemde zaken "kennen zouden ende onthouden, bi der trouwen die sy ons sculdich syn".

Waren aanwezig als "mannen": de heer van Aexele, de heer van Ghistele, de heer van Dixmude, de heer van Dudzele, de heer vander Wostinen, heer Eulaerd van Poucke, heer Roeger Brysteeste, heer Jhan van der Moere, Roeger de Costere, en als schepenen van Gent: Symoen Serthomaes, Philips van Oudenaerde, Jacob Soyssonne, Hughe van Lembeeke, Pieter Utenwyssele, Oeger Snul, Willem van der Capellen ende Jhan Hoernic.

Dit werd "ghegheven te Doynse den XVI sten dach van aprille in t jaer ons Heeren dusentich drie ondert drie ende vyftech" door "Lodewyc, graeve van Vlaendren, van Nevers ende van Rethel" (59).

Deze zending bleek nu wel aanvaardbaar voor de partijen, mits zij zich plechtig tot de uitvoering ervan verbonden, zodanig dat reeds op 16 september 1353 een eerste aflossing werd betaald.

"Schepen van ghedeele en prysieres in de stede van Ghend doen kond ende kenlyc allen den ghenen dien nu syn en hier naer wesen sullen dat Symoen Aec onsen poertre voer ons comen es en heeft voer ons en in kennessen van ons vergolden en betaelt in den naeme van mijn he **Gheraerde van Steen-**

(59) S.A.G Zoendinc Bouc 1352-1353 F° 9.

huuse *en smen borghen XXXIII lb VI s en VIII d gro tors over dherste payment van der zoene van den he Zegher Boelen en den hosten van Gheetscure" (60).*

Wellicht was de korrekte uitvoering van de zoending van aard de goede relaties van de heer van Steenhuuse met het grafelijk hof te herstellen.

Anno 1365 blijkt GHERAERD immers zelf reeds als borg te zijn opgetreden voor zijn familielid en naamgenoot de heer van Zwevegem.

"Wij Gheraert van Raesseghem, her van Masseme, **Gheeraerd he van Steenhusen,** *daneel van alewine, ende boudin van der Woestene ruddren doen te wetene allen lieden dat wij over onslieden en over onse ghesellen die met onslieden ghesellen ende borghen sijn van elcs vierendeele als van den seyt ghene dat mijn her van Vlaendrne gheseit heeft tusschen den her vander Wostine en den her van Zweveghem, dewelke vors broghen wij vervaen hebben in dese zake, hebben ghestelt en machtich ghemaect stellen en maken machtig bij dezen ltren Jo Janne Mulaerde he van Exaerde, her Volkeren den Pape ende ghiselbrechte den Grutre ofte den tween van hem drien diere toe verstaen moghen, ome tontfane deerste payment van al der zoenen die harer prien toebehort ende ome dese selve zoene weder te bestellene en te bekeerne over den her van Zwegehem en van harer prien daerse mijn her van Vlaendre gheseit geeft in sijn segghen te ghevene. In kennessen van desen ltren ghezeghelt met onsen zeghelen. Ghegheve te Ghend up den XIII sten dacht van meye int jaer ons hern M CCC vuve en zestich"*

Bedoeld stuk wordt gezegeld door Gheraerd als "de her van Steenhus" (61).

Zelfs de relaties met het Gentse stadsmagistraat blijken volledig ten goede zijn geëvolueerd wijl uit een kwijting tegenover de stad, "ghegheven den zevenden dach in hoymaend int jaer LXXVII" - bedoeld wordt 1377 - blijkt dat het gaat om een terugbetaling van gelden, door de heer van Steenhuuse ter beschikking gesteld om een militaire expeditie te financieren.

(60) S.A.G St.v.g. I F° 213 r°.

(61) Fonds Corroy le Chateau. Seigneurie de Sweveghem 2662.
Akte 14 mei 1365.
Het gebied Zwevegem omvatte meerdere lenen: Sweveghem kasteel, Sweveghem kerk, Cassardrie, Cansberghe en Beeckstraete, allen toebehorende aan dezelfde heer.

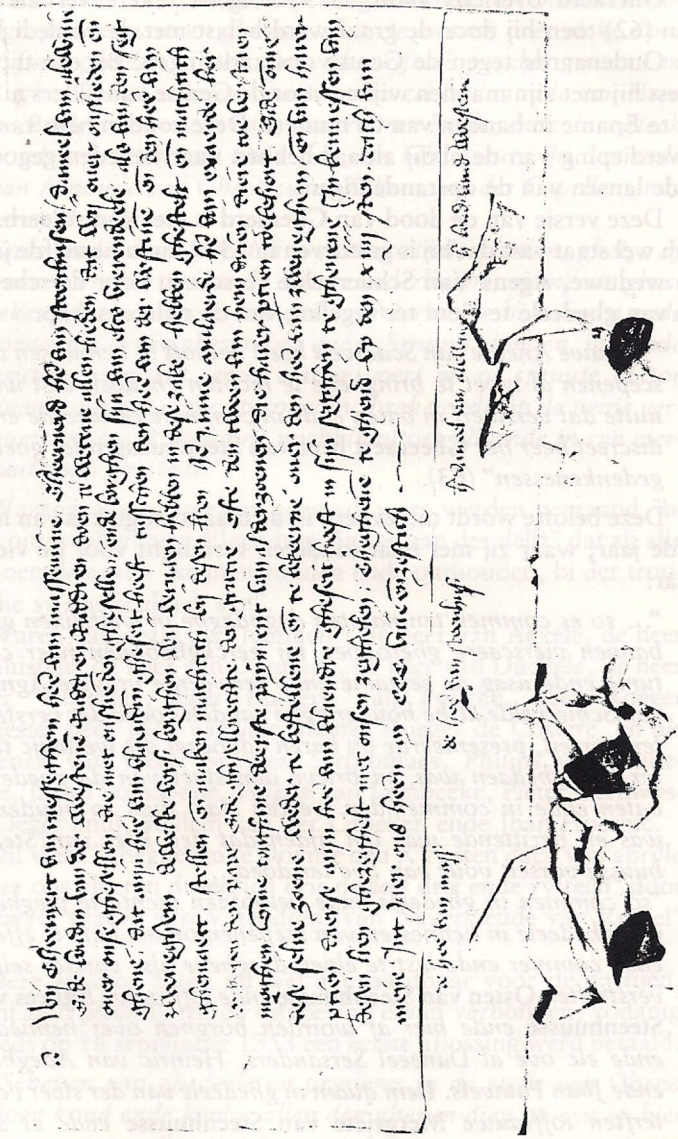

Akte van 1365 met o.a. een gedeeltelijk verdwenen zegel van de heer van Steenhuise.

De kwijting wordt gegeven door **Gheeraert heer van Steenhusen** "ende **Ostkin** zijn broeder" die beiden het stuk zegelen.

Gheraerd overleed anno 1379, volgens zekere verhalende bron (62) toen hij door de graaf werd belast met de verdediging van Oudenaarde tegen de Gentse opstandelingen. Bij een uitval moest hij met zijn mannen wijken voor de Gentse aanvallers maar viel te Ename in handen van de muiters. Deze zouden hem vanop de verdieping van de abdij aldaar hebben naar beneden gegooid op de lansen van de opstandelingen.

Deze versie van de dood van **Gheraerd** is niet kontroleerbaar doch wel staat vast dat hij is gestorven in 1379 nu in hetzelfde jaar zijn weduwe, **Agens Van Schuervelde** verscheen voor de schepenen van ghedeele te Gent ter regeling van de nalatenschap:

"Vrouwe Aneeze van Scuervelt heeft belooft in kennessen van scepenen al tgoet te bringhene te rechten ghedeele alst waer uutte dat verstaerf in baten ende in commere eerweerde ende discreet heer her **Gheeraert heer van Steenhuussen** *ter goeder gedenkenessen" (63).*

Deze belofte wordt uitgevoerd in de maand augustus van hetzelfde jaar, waar zij met haar kinderen verschijnt voor de vierschaar:

"... so es commen ten naesten daghdaghe in wetteliken ghebannen vierscaere gheroupen bij kerckgheboden naer costume ende usag de eerzame ende eerweerde vrauwe Agnees van Schiervelde alshe houderigghe vanden goede der versterften vorseit, presenteerde by haren advocaet die wettelijc tharer tale ghedaen was, in brieve den staet van de goede in baten ende in commer den welken staet dien so houdende was en bezittende was ten tijden dat den heer van Steenhuusse vorseit vour van live ter doed..."

"so commen in ghedeele ende beloofden rechte te pleghene van ghedeele in kennessen van scepenen omme bate te effene ende commer ende last te elpen draghene alse vander selver verstreften **Osten van Steenhuusse** *ende ioffrauwe* **Agnees van Steenhuusse** *ende hier af woirden borghen over hemieden ende elc ove al Daneeel Sersanders, Heinric van Adeghem ende Jhan Pauwels. Item quam in ghedeele van der slver versterften ioffrauwe* **Mergriete van Steenhuusse** *ende et sijn borghen over haer ende elc voir al mer Gillis de pape, Daneel Srsanders ende Symoen Rym.*

(62) DE POTTER en BROECKAERT. *Geschiedenis der gemeenten*, Steenhuize-Wijnhuize, p.12.12.

(63) S.A.G St.v.g., VI F° 249 v°.

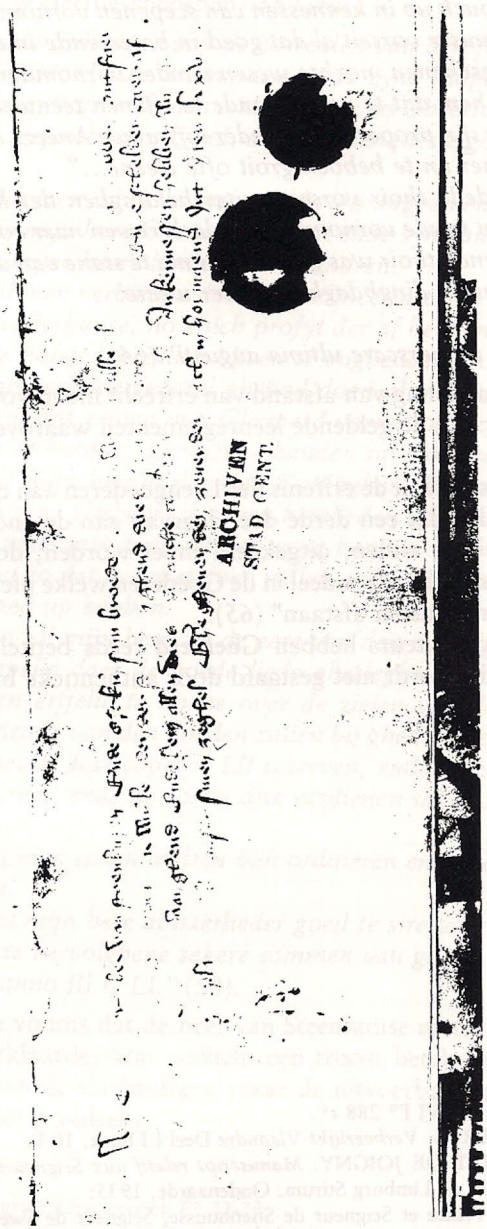

Kwijting van 1377 t.v.v. de stad Gent.

Item es te wetene dat ioffrauwe Anees van Steenhuusse vorseit drouch up in kennessen van scepenen vornomt Osten van Steenhuusse vorseit al dat goed in baten ende in commer dat hare veschenen mochte wesen vander vornomder versterften omme hem dat te hebben ende te effenen teeuwelijcken daghen als sijn proper goed sonder ioffrauwe Aneeze eenich recht vort daer an te hebben groit ofte cleene..."

"Item dede thoir vorseit quitescheldinghen der handelinghe van den goede vornomt up de deelbrieven naer costume ende usage ende thoir was ghestelt omme te stane van up sijn recht ten naesten dinghdaghe van der weere.

...

Actum in vierscare ultima augusti" (64).

Deze handeling van afstand van erfrecht moet worden gezien in het kader van de geldende leenreglementen waarover Sanderus zegt:

"Voorts vervalt de erffenis der Leengoederen aan den oudsten Zoon, behalve dat een derde deel daarvan aan de andere Kinderen, indien deze willen, uitgekeerd moet worden, doch in zulk geval moeten zij haar aandeel in de Goederen welke niet leenroerig zijn, aan den oudsten afstaan" (65).

Sommige auteurs hebben **Gheraerd** reeds betiteld als prins (66) docht dit wordt niet gestaafd door authentieke bronnen.

(64) S.A.G St.v.g. VI F° 288 r°.

(65) A.SANDERUS. *Verheerlijkt Vlaandre* Deel I.I boek, 10 b.

(66) CHANOINE DE JOIGNY. *Manuscript relatif aux Seigneuries de Flandre* uitgave Th. de Limburg Stirum. Oudenaarde. 1935:
"Gerard, Prince et Seigneur de Stienhuusse, Seigneur de Sweveghem, était mort en 1379".
C.VAN GESTEL. *Historia sacra et profana archiepiscopatus Mechliniensis* 1725 p. 229: "dein Gerardus, Eques, princeps de Steenhuyse, mortuus circa annum 1379".

NOTA OMTRENT DE BELASTINGVRIJDOM 1348.

Reeds in de eerste helft van de 14° eeuw blijken zich te Steenhuuse moeilijkheden te hebben voorgedaan met de belastingheffers van het land van Aalst. De graaf zelf attesteert in een charte van 12 november 1348 de vrijdom van de belastingen van de vrijheerlijkheid:

"Lodewijc, grave van Vlaenderen van Nevers ende van rettiers (?) an alle capiteyns, rewaerder, casteleyns, bailieus, beader (?) en segace hare steehaudende ende aen die van onsen grave schepe ende lande van Aelst wien dese aengethoont worden slt. Wij ontbieden u ende bevelen ende verbieden dat gij onsen wel beminden den **heere van Steenhuyse** *sijne goede en sijnlieden ende laeten behooren ten sijnen heerschepen van Steenhuysen niet taelgoet, pontsettinghe doet ghelden nochte hare daeromme let aresteert noch nempt om coksten (?) van de vorseyde tailgen of settinghen no ghedocht te doene eenighen anderen in geene manieren van nu voort ende of jimene hem of sijne lieden voorsen eenighe goet gelet of gehareesteert heeft om de costen voorsen dat hij hem dat wederkeere ende geve sonder letten ende dat doet hem wederkeeren ende gevn want wij wel sijn geinformeert dat de voorseyde heere van Steenhuysen het voorseyde goede haud vanden heere van Trasignes dessendeerende van henegauwe van welcken ons dunct hij no sijne liede niet gehouden sijn eenighe taillen of sttinghen te geldene met onsen lieden van onsen lande van Aelst.*

Gegeven te Brugghe onder onsen secreten seghel in absoutien van onsen grootten den 12: dach van novembre in het jaer ons heeren duust drie hondert hachte ende veertich, aldus onderschreven bi mijnen heeren den grave pnt, de he van praet ter relatie van u gulieder..." (67).

Voornoemd stuk, in gelijkluidend afschrift opgemaakt door griffier De Seille van Steenhuize, anno 1756, moet met voorbe-

(67) R.A.R., O.G.S. "Extrait van sekeren grootten bouck van parchement ghebonden in folio, berustende inde archieven vanden heere prince van Steenhuŷsen waer onder andere staet fol: 91..."
Het betreft een kopie, geschreven doro griffier A.De Seille, en bedoelde fol.91 shcijnt zelf reeds een kopie te zijn wijl wordt verwezen dat voornoemde tekst werd "gecollationeert bij mij onderteekent Vantain, item gecollationeert bij mij ende was onderteekent R. de doppere".
Een gelijkluidend afschrift bevindt zich in de "Receuil" over Steenhuize in het archief van de abdij van Affligem.

houd worden gelezen, nu Lodewijk van Nevers anno 13489 reeds overleden was, namelijk in de slag van Crécy tegen de Engelsen anno 1346.

De heffingen der belastingen dienen te worden geplaatst in het kader van de "honderdjarige oorlog". Bij zijn opvolging van Rolbrecht van Béthune in het jaar 1302 koos de nieuwe graaf van Vlaanderen, Lodewijk van Nevers, immers resoluut de zijde van zijn leenheer, de Franse koning in de benadering van de buitenlandse betrekkingen wijl tot dan toe Vlaanderen op Engeland was gericht geweest.

De voortdurende twisten en oorlogen gaven steeds meer aanleiding tot allerlei schattingen en belastingen, welke proportioneel werden verdeeld over de grote steden en streken.

De belastingheffers van het land van Aalst zullen eeuwenlang pogen de vrijheerlijkheid van Steenhuize te doen mede betalen in deze belastingen doch eeuwenlang zullen de heren en prinsen blijven vechten voor de belastingvrijdom en telkens zullen de nieuwe zettingen aanleiding zijn tot dure en aanslepende processen.

Het is in het kader van dergelijk proces dat voorliggend stuk wordt voorgebracht door de heer. Het is niet gesteld in de taal van de 14de eeuw doch wel in de taal van de 18de eeuw. Bovendien zou Lodewijk van Nevers, in de moeilijkheden met de steden en met Jacob van Artevelde, anno 1342 het graafschap hebben verlaten om zich te vestigen in Frankrijk en nooit meer terug te keren. Hij wordt anno 1346 opevolgd door zijn zoon Lodewijk van Male (68).

Deze zal echter de titels van zijn vader overnemen, zodat wel mag worden aangenomen dat voornoemde charte (in afschrift) is verleend door Lodewijk van Male (69).

OSTE VAN STEENHUUSSE
(° - + rond 1384)

Oste volgt dus zijn vader Gheraerd op anno 1379 als heer van Steenhuuse.

Meerdere verhalende bronnen betitelen OSTE als PRINS VAN STEENHUUSE doch geen van de auteurs verwijst naar een

(68) DORCHY H. *Geschiedenis der Belgen* Vertaald door H.Coryn.

(69) De realiteit van de attestatie door graaf Lodewijk is echter onmiskenbaar. Er wordt naar verwezen in "seker registre" van de Grote Raad van Mechelen, waarvan kopie anno 1672, opgenomen in "Receuil..." Abdij Affligem, o.c., stuk: 33.

kontroleerbare bron desbetreffend (70).

Aangenomen mag wel worden dat hij tegelijk heer van AVELGEM was: juist in het jaar 1379 waarin hij zijn vader opvolgt wordt hij immers vermeld in een renteboek van het O.L.Vrouw Hospitaal te Oudenaarde onder de titel Avelgem:

"... ende sinre in ghearft bi orlove van minen here **Osten van Steenhuse** *bi maninghe van Jacob Hackenis, sinen bailliu en bi wisdomme van sevenen sinen scepenen..." (71).*

Deze melding komt trouwens een paar keer terug in dit boek. Nu vaststaat dat Jacob Hackenis op dat moment baljuw van Avelgem was (wijl dit uit andere akten bekend is) en aangezien er uitdrukkelijk verwijzing is naar "sinen bailliu" en "sinen scepenen" is het logisch te aanvaarden dat OSTE ook effektief de heerlijke rechten over Avelgem uitoefende.

Het is evenzeer aanneembaar, hoewel niet bewezen, dat hij deze rechten bij erfenis heeft overgenomen van zijn vader.

Hij was gehuwd met Elisabeth van Welle, welke, na het vroegtijdig overlijden van Oste, opnieuw in het huwelijk trad met Lodewijk van Mullem.

"(Felix)... estoit fils d'Otto Prince de STeenhuise et Dame Elisabeth van Welle laquelle eut pour son deuxiesme mary Louys de Mullem comme appert par les registres Eschevinales de la ville de Gand..." (72)

"... (ut archiva Gandensia docent)... **Hostinus** *filius unicus et ejus uxor Elisabeth de Welle, quae priore marito defuncto nupsit Ludovici de Mullem equiti. Hostino vero soroes fuere Agnes et Margareta, liberi Felix, princeps et dominus de Steenhuyse et Felici aliquot sorores, Gerardus de Steenhuyse tutor illis et partrius ad annum 1385" (73)*

Niettegenstaande zijn huwelijk kort was, bleek dit dan toch vruchtbaar te zijn geweest aangezien naast de opvolger Felix, sprake is van 'aliquot sorores'.

(70) DE JOIGNY. o.c. p.171: "'Othon, Seigneur et Prince de Steenhuuss"
VAN GESTEL. o.c. 229: "Otto, Princeps de Steenhuys"
DE SEYN E. *Historisch en aardrijkskundig woordenboek der Belgische gemeenten,* dl. II, Brussel. p.1306: "Otto, prins van Steenhuyse".

(71) O.L.V.Hospitaal Oudenaarde. Renteboek 48 F° 30 v° geciteerd in J.COLPAERT: *Avelgem vóór 1500,* Avelgem, 1965, p.200.

(72) DE L'ESPINOY. *Recherches des antiquitez et noblesse de Flandre* uittreksel in "Receuil van een deel der principaelste papieren regardeerende de vrijheid en prinsdom Steenhuyse" - Archief Abdij Affligem, Hekelgem. stuk 12.

(73) SANDERUS A. *Flandria Illustrata,* Amsterdam, 1641.

Anno 1363 was OSTE verschenen voor de schepenen van Gent ter aanbetaling van een deel van zoengeld:

"Kenlic sy allen dat Willem van Hasplaer es come voor scep en heft ghegef **Osten van Steenhuusse** *en he danielle van alwyne some van XLI lb gro tors die he aneghestelt ware in zoenlickx zake en van VII lb gro tors van costen die he betaelt waren. En kenlic he van al wel vmoed en ghenouch ghedae dese XXI may." (1363) (74).*

OSTE sterft rond 1384 (75) zodat de melding van Sanderus als werd Geraard van Steenhuuse (heer van Zwevegem) anno 1385 als voogd aangesteld, aannemelijk is.

Zijn overlijden valt net in de beroerten van de oorlog van de steden met de graaf van Vlaanderen die, teneinde de opstand, ontstaan te Gent, te smoren, de hulp van de Franse koning had ingeroepen. Bij de slag van Westrozebeke leden de Vlamingen een zware nederlaag (27 november 1382) en dit was meteen het sein voor de franse troepen om muitend en plunderend door de streek te trekken, in een spoor van moord en brand.

Verder werden talloze goederen nadien door de graaf verbeurd verklaard, omdat ze toebehoorden aan hen die zich tegen zijn gezag hadden durven keren.

Het blijkt dat Ostes weduwe, samen met haar zoon Felix, de opvolger, verder de zaken heeft bestuurd tot wanneer laatste het roer krachtdadig in handen nam om zijn geslacht te voeren naar de hoogste adellijke kringen.

FELIX VAN STEENHUUSE
(° rond 1365 - + 1424)

FELIX volgt zijn vader OSTE op in 1385. Op 18 juni van dat jaar verschijnt hij samen met zijn moeder Elisabeth van Welle voor de schepenen van ghedeele te Gent ter regeling van de nalatenschap van Oste. Zijn nog minderjarige zusters staan op dat moment onder voogdij van hun oom, Geraard van Steenhuuse, heer van Zwevegem (76)*.

(74) S.A.G, St.v.g. III F°296 v°.

(75) J.COLPAERT. o.c. p.200 en 203:
"In de prochie van Zendenys was o.a. Jan van Walem gedood, 'haudende van mer Vrauwen van Steenhuse ende van Phelix haren sone" een stuk land. "Met verwijzing naar Ara Rekenkamer nr.1163 F° 208.

(76) R.A.R., O.G.A., Steenhuize Lias 6 Nota's (van de hand van D'Hane de Steenhuyse) omtrent de oude prinsentitel met verwijzing naar afschriften van o.m. akten voor de schepenen van gehdeele te Gent.

Anno 1392 bevestigde FELIX zijn verwantschap met Hue de Quartes als volgt:

"Jou **Felix, Seigneur de Stenehus et dAvlenghen, chevalier** *certifije en verite a tous seigneurs et a tous aultres qui ces presentes lettres verront ou orront que Hue de Quartes, fils de noble homme feu Willaume de Quartes, est de mon sang et de mon lignage. Et si prochains que le dit feu Willaume de Quartes fu cousins en aultre demy point mains à monseigneur mon père et en tierch a my de droitte linge de par le pere du dit Willaume qui fu tayons du dit Hue. Cest dicellui degret le dit Hue cousin en tiech de my point mains a my droit lingnage ijssus et estrais de noble sang et de noble ligne du coste et linge des* **signeurs de Trazegnies...**

*...En tesmoing de verite des choses dessus dites jou ay ces presentes lettres scellees de mon propre seel, qui furent faittes le vingt cinquisme jour du mois de janvier lan de grasse mil troiscens quatre vings et douse" (77)***

Deze verwantschap wordt ook bevestigd, op 24 januari 1392, door familie van Felix, namelijk **Gerard de Stenehus, sire de Skievenghien** *(78) met dien verstande dat "Willaume de Quartes fu cousin en aultre demy point mains a my de droite lingne..."*

Hieruit kan dus gedistilleerd worden dat de Quartes Willaume in zelfde familieverband stond tegenover de vader van Felix als tegenover Gerard, heer van Zwevegem, of nog dat de vader van Felix en Gerard van Zwevegem neven waren, met andere woorden Oste en Gerard behoren tot dezelfde generatie, met dien verstande dat Oste te Steenhuuse heerste en Gerard te Zwevegem.

FELIX slaagt erin binnen de korste tijd op te klimmen tot de hoogste openbare posities in de onmiddellijke nabijheid van de vorst:

"**Felix, Prins van Steenhuize,** *heer van Havelghem, Kiaaer, Geheime Raad en Kamerling van Joan Hertog van Bourgonje, volgde in de plaats van Monstrand in 1405. Hij was ook Gevolmachtigde des Prinsen tot het veranderen der Overigheden van de Steden van Vlaandre, en vertrok in 1417, met Joan, Hertog van Bougonje na Vrankrijk tegen die van Armanjac. Hij was, voor het overige, zoon van* **Otto, Prins van Steenhuize" (79).**

(77) Archives départementales de Lille (Rijsel), Fonds Rekenkamer. B.1555 nr.12492.
(78) Ibidem nr.12491.
(79) SANDERUS A., o.c. Deel I.I. boek, 29a.

Bedoeld wordt hier dat **Felix** werd aangesteld als souverain of Grootbaljuw van Vlaanderen in opvolging van Monstrand van Resene. Dit ambt werd ingesteld door graaf Lodewijk van Male, graaf van Vlaanderen anno 1374 en gaf de ambstdrager de macht vervolgingen in te zetten tegen alle belangrijkste misdrijven, of, om het te zeggen met de woorden van Sanderus: "om alle Moordenaars en omzwermende Ballingen door geheel Vlaandre, alsmede te Antwerpen en Mechelen, by den kop te vatten en ze, op den Raad van twee Leenmannen des Graven, ter dood te doen brengen of anderzins na verdienste te straffen" (80). De baljuw in deze hoedanigheid bezat zelf ook de macht om in bepaalde gevallen pardon te verlenen of verbanningen teniet te doen. Pardon kon echter slechts worden gegeven na schadeloosstelling van de benadeelden en vrijgeleide werd slechts verleend na voorafgaandelijke betaling van de boeten in de schatkist.

Het hoeft geen betoog dat de funktie van souverein baljuw een bijzonder machtige rechtgspositie was en slechts de voornaamste edelen werden in deze unieke funktie aangesteld.

Felix van Steenhuuse nam deze funktie op op 17 oogst 1405. Van zijn baljuwschap zijn meerdere jaarrekeningen bewaard (1405-1411) en de rekeningen worden door hemzelf geopend als volgt:

'"Compte (**Phlx**) **Sire de Steenhuse** *et dAvelenghien, Souverain Bailli de Flandres de tout ce quil a recue leve et exploite des testes, rachatees, banisements, appartnans ala dite souveraine baillie, lan mil CCCC et cinq quil fu instituez au dit office...*
(81)

De eer en het aanzien van groot-baljuw worden onder meer weerspiegeld in het feit dat hem, meermalen wanneer hij Oudenaarde bezoekt ter vervulling van een of andere opdracht ofwellicht soms voor het plezier, de erewijn wordt aangeboden, uiteraard op kosten van de stad, welks aangestelde dit nauwkeurig in de stadsrekeningen meldt:

"Item mijnen **heer van Steenhuse,** *souverin balliu van Vlaendren, den XIIsten dach in september, VIII stoop wijns, de IIII te Frans Voets van IIII s. VI d. den stoop, ende IIII te Oste Dreets van III s. VI d. den stoop heft XXXII s."*
(82).

(80) SANDERUS A., o.c. Deel I.I. boek, 28b.
(81) A.D.L Fonds Rekenkamer B 5647 tot 5662.
(82) Stadsarchief Oudenaarde. Rekeningenboek I. F° 50 v°.

De meldingen hiervan lopen over de tijdspanne van 1407 tot 1424, jaar van het overlijden van **Felix.** Bij dit wellicht laaste bezoek deelt ook zijn vrouw in de eer: "minen **heer van Steenhuuse** en mer vrouwen sinen wive" (83).

Hij was verbonden in huwelijk met Margreet van Stavele (84).

De belangrijkste funkties van **Felix van Steenhuuse** vergden vele verplaatsingen uit hoofde van zijn baljuwschap, maar evenzeer werd hij geacht veelvuldig aanwezig te zijn aan het hof als raadsheer en kamerling van de hertog van Bourgondië.
Uit die hoedanigheid vertrekkende werd hij dan ook weer belast met politieke opdrachten (o.m. vernieuwing van de stadsmagistraat te Brugge) en tenslotte waren er ook nog zijn opdrachten als krijgsheer.

Dit alles maakte dat hij weinig effektief aanwezig was in zijn prinsdom **Steenhuuse** en dat hij het beheer van de heerlijkheid overliet aan zijn aangestelden ter plaatse.

Zijn tussenkomsten op het hoogste bestuurlijk vlak maakten echter dat de naam van Steenhuuse toendertijd een roemrijke weerklank genoot.

Sanderus wijst erop dat Brugge eigenlijk werd uitgebouwd door de graven van Vlaanderen, en dat, nadat deze besloten hadden hun zetel aldaar te vestigen, deze vesting een aantrekkingspunt was voor de adel in de eerste plaats. Immers: "Ook wierden de waardigheden, zoo van de Edellieden, als van het krygsvolk, derwaards verplaatst, zoo dat de voornaamste van de zelve nu nog aan de Heerlykheden binnen of omtrent Brugge gevestigd zijn" (85).

In die optiek moet begrepen worden dat de grootbaljuw van Vlaanderen tevens Opperjachtmeester van Vlaanderen was die recht uitoefende "in de Burg". De grootbaljuw zetelde ook ex officio in het magistraat van de stad (het wetgevend lichaam) naast de door de prins benoemde schout en verder "den Burgemeester des Raads, den Burgemeester des Volks, twaalf Raadsheren, twee Rentmeesters en zes Hoofdmannen, die door de Gevolmachtigden van en Prins aangesteld worden" (86).

Het is dan ook voor de hand liggend dat FELIX van STEENHUUSE ook te Brugge een belangrijke rol heeft gespeeld.

Wanneer hertog Jan van Bourgondië anno 1411 in oorlog lag

(83) S.A.O Rekeningenboek III, F° 83 r° jaar 1424-25.
(84) Hiernaar wordt verwezen door recentere geschiedschrijvers doch er wordt niet aan bronvermelding gedaan.
(85)(86) SANDERUS A., o.c. Deel I.V boek, p.162a en 170a.

met de Armagnacs, oorlog waarin hij werd gesteund door de gemeenten, fungeerde FELIX VAN STEENHUUSE als kapitein van het Brugse heir. Uit de stadsrekeningen blijkt welke kosten hem uit dien hoofde werden terugbetaald:

"Ten welkenoorloghe vorseit de goede leiden ende sergante van der stede van Brucghe metsgaders den goeden leiden ende serganten van den gehmeenen lande van Vlaendren gheweist hebben te Ham in Vermandois ende also voort tot bi Mondidier ten dienste van onser gheduchten heere ende princhе in den dienst van den Coning onsen heere souverein, jeghen den hertoghe van Orliens ende zinen medepleghers als viande ende overhorighe der crone"

"Ende waren **capiteins ende opper beleeders van de heer van der stede van Brucghe** *vorseit* **mer Felix heere van Steenhuuse ende van Avelghem,** *souverein balliu van Vlaendren, ende mer Hulaerde heere van Poucke ende van Thomme."*

"Item ghegheven **meer felix heere van Steenhuuse** *ende van Avelghem, capitein vorseit van diversen pintseelen van pervanchen die hi hadde ghedaen coopen ende int heir ghevoert waren, te wetenen: van wine, oosterschen vleesche, buetere, aerweten,z out ende droghen vissche, coste al XI lb. XIII s. I d. grooten ouds ghelts"*

"Item ghegheven eerst van costen van den paerden **mer felix van Steenhuuse,** *capitein, Aernout Reyphins, Jacop Broloos, Willem Donkers ende andren in de herberghe te Roeselare int warn te Rijsselwaert XXXI s. IIII d. gr."*

"Item, te Rijssele van eere keuwe daer zekere menichte van broode dat de stede van Rijssele scinte den here van Brucghe lidene te Rijssele vorseit, ingheslotene was, coste VIII gr. Item mijn **heere van Steenhuuse,** *capitein vorseit van zinen paerden te doen beslane binder vorseyde reyse XII s. I d.gr."*

"Item ghegheven Janne den Grutere van II C I ellen canevts jeghen hem gecocht, daerof de II C ellen hadde **mijn heere van Steenhuuse** *ende van Avelghem, capitein vorseit..."*

"Item ghegheven **mer Felix heere van Steenhuuse** *ende van Avelghem, souverein balliu van Vlaendren, over de pine ende moynesse die hy hadde binnen der vorseyde tijt als capitein ende* **upper beleeder van den here van Brucghe,** *metsgaders minen heere van Poucke der toe ghestelt van ons gheduchten heeren weghe, bi zinen openen lettren ende daer of hem gheene ghestaecte werdden sdaeghs te hebbene ghestelt waren, mids den welken hem bi overeendraghene van der ghemeenre wet ghegheven was XXXIII lb. VIIII d. grooten,*

ende over de scade die hi hadde van perden die hem of ghingen in de vorseyde reyse XVI lb. XIII s. IIII d. grooten; daer comt up al L lb. grooten oudts ghelts."

"Item ghegheven bi bevelle ende overdraghene van buerchmeeser ende van der ghemeenre wet mer Willem van Haelwin heere van Uutkerke... twelcke na der hand verandert was ende wart gehordonneert over hem te wapenen ende capitein te wesene van den vorseiden van brucghe **Felix heere vanSteenhuuse** *ende Avelghem, souverein bailliu van Vlaendren, ende was hem ghegheven XII lb. grooten oudst ghelts."*

(87).

Tijdens de oorlogstocht ontstonden echter moeilijkheden, nu de gemeenten bij het beleg van Montdidier spraken van opbreken, gezien de overeengekomen termijn van bijstand aan de hertog was verstreken. De hertog kwam dan ook in een zeer lastig parket gezien hij de niet onbelangrijke troepenmacht der gemeenten nodig had om zijn krijgstocht tot een goed einde te brengen. De gevolmachtigden van de gemeenten wisten dan ook op dat moment belangrijke privilegien af te dwingen welke werden vastgelegd op dat moment, september 1411.

In zijn hoedanigheid van kapitein van Brugse troepen is **Felix** bij deze onderhandelingen betrokken geweest en de stad heeft hem beloond voor de goede diensten waarbij onder meer voor haar het voorrecht van tolvrijheid uit de brand werd gesleept.

"Item ghegheven **mer Felix heere van Steenhuuse ende Avelghem,** *souverein balliu van Vlaendren in hovescheden over de pine ende moynesse die hi hadde ter orbore van der stede int stic van den niewen previlegie te vercrighene an onse gheduchten heere ende prinche van poorters van Brucghe thol vry te wesene al Vlaendren duere, XVII lb. X s. grooten oudts ghelts"*

(88).

De diplomatische gaven van **Felix** en zijn positie binnen Brugge maakten dat hij in 1412 werd aangewezen met twee aneren om op te treden als garanten voor de Vrede met Engeland, bij de andere Leden van Vlaanderen:

"Den zesten dach van april, meester Niclaise Scoorkin, gesendt te Ghent teenre dachvaert van den viere leden van den lande van Vlaendren up tstic aengaene den lettren die de voorseide vier leden in den name van den ghemeenen lande

(87) Stadsarchief Brugge Rekeningen 1411-1412 F° 104 r°-v.° 105 v°, 107 r° en 114 r°-v°, 155 r°.

(88) S.A.B., Rekeningenboek 1411-1412 F° 90 r°.

gheadviseert ende overeen ghedreghen hadden te ghevene **Felix heere van Steenhuse** *ende van Avelghem soeverein bailliu van Vlaendren, Robberechte van Cappelle ende Thomase van Sconevelt, conservateurs ghestelt vans ons gheduchts heeren weghe van en vrede tusschen Vlaendren ende In gehlant omme hemieden betaelt te wesene hare wedden die gehordineirt waren hemlieden jaerlijkx te hebbene van den vorseiden lande bi causen van der voors conservatie..."* (90)

Bij een nieuwe krijgstocht tegen de Armagnacs anno 1417 is **Felix** opnieuw van de partij: "... il estoit tres sage et bien vertuex Chir et accompagna le Duc Jean de Bourgogne en France contre les Armignax en l'an mil quatre cent dixiept" (91).

De heren van Steenhuuse waren voorheen steeds gericht geweest op Gent binnen welke stede zij het poorterschap aankochten. Met **Felix** komt daarin logischerwijze verandering nu een belangrijk deel van zijn funkties en belangen zich noodzakelijkerwijze te Brugge bevinden.

Felix koopt, samen met zijn zoon JAN, het poorterschap te Brugge op 3 april 1423:

"Meneer **Felix heer van Steenhuse** *ende Avelghem cochte zijn poortescap upten derden dach van april, bi Janne Metteneye. Doe cochte meneer* **Jan van Steenhuuse,** *meneer Felix zone, Ruddere, zijn poortescap bi Janne Metteneye" (92).*

Felix van Stenhuuse overlijdt in het jaar 1424. Op 14 mei wordt Jan van de Klite, heer van komen, als nieuw grootbaljuw aangesteld.

Meerdere verhalende geschiedschrijvers duiden ook **Felix** aan als **Prins van Steenhuuse, doch geen enkele bron uit zijn tijd vermeldt deze hoedanigheid. De enige indirekte verwijzing naar de titel zou het epitheton 'sire' wezen in de baljuwsrekeningen waarnaar hoger werd verwezen.** (93)

Zijn zoon Jan van Steenhuuse zal hem opvolgen en de titel van **Prins van Steenhuuse** effektief voeren en gebruiken

(90) Ibidem F° 76 r°.

(91) de l'ESPINOY o.c. uittreksel
Deze schrijver zegt verder over FELIX: "Messire **Felix de Steenhuyse** Seigneur de Avelghem, Chevalier, Conseiller et Chambellan de Jean duc de Bourgogne, fut substitute audit ofice apres ledit Monstrant van Esseene par patente du 17) d'Aoust en lan mil quatre cent-cincqs.
Ledit Felix **Prince de Steenhuyse** estoit grand veneur de Flandre".

(92) S.A.B., Poortersboek 1418-1434 F° 49 r°.

(93) De l'ESPINOY vermeldt Felix telkens als prins
SANDERUS A., *Flandria Illustrata:* 'Felix, princeps et dominus de Steenhuyse'

JAN VAN STEENHUUSE, PRINS
(° rond 1400 - + 1443)

Hij wordt vermeld voor het eerst rond 1420:

"et est fort recomandé la valeur de Messire **Jean de Steenhuyse** *lequel fut cree chevalier à la bataille de Vimen en lan mil quatrre cent vingt, ou le bon Duc Philipe de Bourgogne fut aussy cree Chlr par les mains de Messire Jean de Luxembourg a laquelle journée ic comporta tresvaleureusement ledit Messire Jean de Steenhuyse; il fut conducteur et Capne des trouppes de Bruges lors que le susdit Duc assiega le Ville de Calais."*
(94).

Nu het gebruikelijk was de jonge edelen ridder te slaan rond hun twintigste jaar naar aanleiding van dappere daden, mag worden aangenomen dat **Jan, Prins van Steenhuuse,** werd geboren rond 1400.

Hij zou spoedig in de voetsporen treden van zijn roemrijke en machtige vader.

Op 3 april 1423 koopt hij, hij samen met zijn vader **Felix** het poorterschap te Brugge.

Wanneer **Felix** overlijdt anno 1424 blijkt **Jan** kort daarop zijn funkties van Opperjager van Vlaanderen en kamerheer van de hertog over te nemen. In 1426 wordt hij vermeld als kamerheer van de vorst (95).

Hetzelfde jaar blijkt dat hij, in zijn funktie van Opperjager van Vlaanderen recht hebbende op voordelen in natura, onder meer negen dagen en nachten gratis herberging en verzorging per jaar in de abdij van Groeninge bij Kortrijk, nogal intensief van dit recht gebruik had gemaakt. De monniken beklaagden er zich immers over bij de graaf dat het overdadig gebruik van dit recht zeer storend was voor het religieuze leven, nu het logeren van de Opperjager en zijn gevolg telkens grote herrie veroorzaakte in de abdij.

In *verheerlijkt Vlaandre II.* boek III, 79: 'Hostijn had bij Elizabeth van Welle, zyne Huisvrouw, eenen Zoon, namelijk Felix, die na hem Prins en Heer van Steenhuyze wierd."
VAN GESTEL C., o.c. p.229: "Felix Princeps de Steenhuyse Dominus de Avelgem, qui fuit supremus Flandriae Praetor, mortuus circa annum 1424".
DE SEYN E., o.c. p.1306: "Felix, prins van Steenhuize en Avelgem, grootbaljuw van Vlaanderen, zoon van Otto".
(94) de L'ESPINOY, o.c. uittreksel (supra).
(95) VAN LOKEREN, o.c. p.280-nr.1906.

Om beide partijen tevreden te stellen bepaalde de graaf dan ook dat het karwei in natura zou worden vervangen door een jaarlijkse betaling in specien tot beloop van zes ponden, en één enkele overnachting.

Jan van Steenhuuse aanvaardt dit bij akte van 10 maart 1426:

*"**Jan, Prince van Steenhuuse** en heere van Avelghem, in desen tijden upper Jagher van Vlaendren doe te weten allen lieden uutendien dat vorseide gheoustimeerd heeft ghesijn den honden van Vlaendren neghene nachten sjaers te erve endete ligghene inden clooster van Groeninghe bij Cuertrijcke. Ende Ic, bij gracien ende ter bede van der abdesse ende tghemeene convent van den vorseyden clooster de zelve IX nachten uutername van minen gheduchten here vorseid upperjagher hebben ghelaten oflossen ende nederlegghen over my ende mine naercomers upperjaghers zijnde, omme de somme van VI ponden parisis sjaers Vlaemscher munten, ende eene nacht daer te ligghene ende niet meer. De welcke somme vorseide clooster voort alle jaere uplegghen zal en betalen te kerstavonde, beghinnende nu te kerstavonde XIIII^c ende XXVII eerstcommende... Ende in oorscondscepen van desen zo hebbic minen zeghel hier an ghehangen. Ghedaen den tiensten dach in maerte int jaer M III^c ende zesentwintich" (96)*

Het blijkt dus dat **Jan van Steenhuuse** de titel van prins voert reeds onmiddellijk na het overlijden van zijn vader.

Het lijkt er dan ook op als heeft **Felix van Steenhuuse** zelf deze titel verworven wegens zijn grote verdiensten op politiek en militair vlak. Tenzij men de uitleg zou aanvaarden van de geschiedschrijver Bierre (97) die erop wijst dat Jan van Steenhuuse ridder werd geslagen, samen met anderen, te Abbeville op 30 oogst 1421, wegens zijn moedig optreden in de slag van Mons en Vimen (sic) waarbij de hertog Philips enkel en alleen aan de dood of het gevang zou zijn ontsnapt dankzij de heldhaftige inzet van de Vlaamse ridders die hem omgaven.

Zou hij daarvoor zijn bekleed met de waardigheid van prins?

Het is moeilijk aan te nemen nu deze daden hem de ridderslag opleverden en nergens wordt verwezen naar andere bijzondere eerbewijzen.

Anno 1429 blijkt hij reeds te zijn gehuwd met ene Elizabeth die een rente te Mannekensvere had geërfd. De familienaam van

(96) R.A.K., Fonds Groeninghe Charter 10 maart 1426 nr. 60/2 In extenso overgenomen in J.COLPAERT "Avelgem" p.308/309 (XXIX).

(97) BIERRE H. *"Beschrijving van Avelgem"* 1874 p.97.

de vrouw wordt niet gemeld (98).

Wanneer in 1436 hertog Filips een expeditie aanvat tegen de Engelsen te Calais, wordt **Jan van Steenhuuse,** net zoals eerder zijn vader **Felix,** aanvoerder van de Brugse troepen, waarvan ook in de stadsrekeningen meerdere sporen terug te vinden zijn wijl hem de door hem voorgeschoten kosten woren terugbetaald en hij wordt vergoed voor zijn diensten:

"... waren capitaine ende opperbeleerders vanden heire van der stede wegehe van Brugghe vorseit: **mer Jan heere van Steenhuuse en Avelghem...**"

"Item ghegheven minen **heere van Steenhuuse,** *capitein van den heire over een paerd tsinen ridene in hoofdscheden X lb. grooten."*

"Item ghegheven **Janne heere van Steenhuuse ende van Avelghem** *over de pine ende moynesse die hi hadde als capitein ende upperbeleeder van den haire van Brugghe daer toe ghestelt van ons gheduchts heeren weghe bi zinen openen lettren, ende daer af hem ghegheven was ende gehordineert van der stede wege te hebbene over zine wedden provenancen paeren wagenen ende carinen, sdaeghs III lb. XX s. gr; van LXXVII lb. X s. gr."*
(99).

Evenals zijn vader wordt hij raadsheer en kamerling, dus vertrouweling, van zijn vorst de hertog van Bourgondië.

Voor zijn goede diensten wordt hij dan ook beloond met lenen, zoals toendertijd gebruikelijk was.

Anno 1440 bevestigdt hij de ontvangst van twee lenen te Sysele, namelijk de goederen 'te rystime' en 'te helsmoortele' ":

"Wij **Jan, prince van Steenhuuse,** *heer van Avelghem, Raed ende Camerlinc ons gheduchten heeren sHertoghen van Burgoinge, Grave van Vlaendren, ende upperjaghere van Vlaendren, in desen tiden, doen te wetene allen den ghonen die dese lettren sullen sien of horen lesen, dat wij houdende sijn te leene ende in manschepen van onsen vorseiden heere van zire buerch te Brugghe, twee lengoeden daer af teen groot es hondert achtiene ghemeten lands mersch ende buschs metter stede upden wal ende andre edificie ende met viere manschepen daer toe behoorende ende es gheheeten tgoed te* **Rystime.** *Item tandre leengoed es groot hondert ende drie en dertich*

(98) A.R.A., Fonds Rekenkamer verwijzend naar aanwinsten archief ADL lH2, geciteerd in J.COLPAERT o.c. p.211.
(99) S.A.B., Stadsrekeningen 1435-1436 f° 73 v° - F° 82 v°.

ghemeten metten den appartenancen daer toe behorende ende es gheheeten tgoet **te helsmoortele.** *Daer ute dat ghaed jaerlicx den aermen van Ziesele in aelmoesse twaelve penninghe parisis eeuwelijke renten.*
... aldus bij ons den bailliu van Brucghe overgheheven bij ons als over hare rechte grote naer ons beste wetene. In oorscondscepen van desen lettren uuthanghende met onsen zeghele, int jaer ons Heeren M CCCC neghen ende dertich, den neghensten dach van april"
(100)

Voornoemde akte draagt het zegel van de prins van Steenhuuse: een rond zegel dragende het schild van de heren van Steenhuuse, waarboven de gebruikelijke tornooihoed, geflankeerd door twee leeuwen. Het zegel dat ook door Felix van Steenhuuse werd gebruikt.

Jan, Prins van Steenhuuse is overleden vóór 1443 zonder nakomelingschap, nu in dat jaar de heer van Gruuthuse, gehuwd met Maria van Steenhuuse, Jans zuster, de titel voert van Prins van Steenhuuse en heer van Avelghem.

Bij zijn 'versterfte' gaan zijn goederen dan ook over op zijn zuster die ze door huwelijk overbrengt naar de heren van Gruuthuse.

Jan, prince van Steenhuse aanvaardt een rente ter vervanging van de prestaties in nature hem verschuldigd als opperjager van Vlaanderen, bij charter van 10 maart 1426.

R.A.K. Fonds Groeninghe. Charte 10.03.1426.

(100) A.R.A., Fonds Leenverheffingen nr.9040, in exstenso overgenomen in J.COLPAERT, o.c., p.309 (XXX).

AFDELING B.

DE HEREN VAN STEENHUSE, HEREN VAN ZWEVEGEM

DE HEREN VAN STEENHUUSE, HEER VAN ZWEVEGEM

De voorouders in rechte lijn

GERARD van Steenhuuse
heer van Steenhuuse

OSTE

BEATRIS

GERARD x ?
(melding A° 1289)

GERARD (I) van Steenhuuse x ?
heer van ZWEVEGEM
(eerste melding A° 1337) + 1366)

GERARD (II) van STeenhuuse x Filippine van Nevele
heer van ZWEVEGEM vanaf 1366 tot 1414, verkoop van de heerlijkheid. (*)

MARGARETA van Steenhuuse
(x Geraard van Mourcourt)
melding A° 1447.

---

* Op voorwaarde dat het om dezelfde persoon gaat. Een bewind van 48 jaar door een en dezelfde heer komt zelden voor zodat wellicht de verkoper van de heerlijkheid reeds de derde Gerard, heer van Zwevegem is.

De heren van Steenhuse hebben Zwevegem verworven, bij koop of schenking (het is aktueel niet uit te maken op welke vanbeide wijzen) na 1308. In dat jaar wordt immers nog verwezen naar het oorspronkelijke geslacht van Zwevegem, met **Ro(er)t seignr de Scwevenghien,** die optreedt als getuige in de akte van afstand uitgeschreven door Hues li Jovenes, betrekkelijk achttien "mesures" land te Nieuwerkerken (101).

De eerste verwijzing naar de van Steenhuses, als heer van Zwevegem, vinden wij in het jaar 1337 wanneer **Gerard van Steenhuuse,** heer van Zwevegem, naast onder meer **Oste van Steenhuse,** heer van Steenhuuse en Avelgem, als getuige de charte bezegelt waarbij het vredesverdrag wordt vastgelegd tussen Lodewijk, graaf van Vlaanderen en Jan, hertog van Brabant, betrekkelijk hun geschillen over de stad Mechelen en het leengebied 'Estroem' op de Schelde (102).

Deze Gerard is hoogstwaarschijnlijk de zoon van 'Grars', broer van Oste I en Beatrijs van Steenhuuse. Inderdaad, rekening houdende dat hij leeft tot 1366, en wetende dat Grars moet zijn geboren vóór 1270, terwijl in die tijd qua leeftijd geen hoge toppen werden geschoren, moet aangenomen worden dat Gerard behoort tot de generatie van Oste II en dat beide dus verwant zijn in vierde graad.

Nu Grars, Gerards vader, nergens wordt vermeld als heer van Zwevegem - er is slechts één enkele zijdelingse vermelding anno 1289 - kan niet zonder meer worden aanvaard dat Gerard zijn vader heeft opgevolgd als heer van Zwevegem (103).
Tot bewijs van het tegendeel stellen wij dan ook dat Gerard de eerste is van het geslacht van Steenhuuse die heer werd van Zwe-

(101) Zie hoofdstuk WILLEM van STEENHUUSE noot 10.
A.D.L. B.4061/6419.

(102) Zie hoofdstuk OSTE II van Steenhuuse noot 7.

(103) Hetgeen wel wordt vooropgesteld door J.COLPAERT o.c. stamboom de Steenhuuse. Deze schrijver gaat ervan uit van Gerard, vermeld anno 1336, het leen Zwevegem heeft verworven bij erfenis van zijn vader Gerard, broer van Oste en Beatris. Het is een mogelijkheid doch zij wordt door niets gestaafd.
Dezelfde schrijver benoemt Gerard anno 1336 als de III van het geslacht hetgeen wellicht niet geraadzaam is. Gerard (1253) had niets te zien met Zwevegem. Gerard (II volgens J.Colpaert) - zijn zoon - kan niet worden geidentificeerd als heer van Zwevegem op basis van stukken. Gerard (III) is de eerste die heer van Zwevegem wordt genoemd. Nu er geen sprake is van vereniging van Steenhuuse en Zwevegem onder één (van Steenhuuse) is er geen aanleiding om op te klimmen in de nummering naar Gerard (A° 1253) maar kunnen de 'Gerards' - en het zijn er slechts twee - heren van Zwevegem, worden benoemd naar chronologische volgorde van heerschappij.

vegem, en benoemen wij Gerard (I) als stamvader van de tak Zwevegem.

Hij wordt nog vermeld anno 1365 in een charte van 14 mei waarin Gheraerd, heer van Steenhusen, Daneel van Alewine en Boudin van de Woestine zich borg stellen over hem ter uitvoering van een zoending, uitgesproken door de graaf van Vlaanderen tussen 'den her van der Woestine en den her van Zweveghem' (104).'

Hij overlijdt anno 1366.

Zijn zoon Gheraerd (II) verschijnt op 20 april 1366 voor het leenhof van Steenhuuse om er verhef en manschap te doen over het leengoed 'te beverne', dat "hem verstorfven en toecommen was van mijn heere van Zweveghem smen vader". Tegelijk, na volkoming van zijn plichten als leenman, verkoopt hij het leen, omschreven als "goed ende stede te beverne met allen den ghelaghen, met landen met meerschen met watren met weeden met husinghen met boemen en metten catheylen diere upstaen, eerdvast en naghelvast... ende met al datter toebehoort achtien bunre drie dachwant en zeven en viertich roeden groot ter maten van Steenhusen..." aan Janne Vekeman, den grauwkere, poorter te Gent, die betaalt in gereed geld, waarop Janne voornoemd in het leen wordt beërfd (105).

In april van het volgend jaar zegelt 'Gheerarde' van Steenhuse, heere van Swevenghem, een charte (voor akkoord) waarbij Rugger van Troys aan zijn bastaardzoon Lupin (genoemd 'Hanne, Ruggers bastaerde') een rente verkoopt van dertig schellingen parisis, bezet op een hofstede en land, groot 'zesse vierendeel lettel min oft lettel meer' gelegen te Deerlijk ('erlicke') en van de heer van Zwevgem in leen gehouden door joncvrauwe beatrisen coomlins Haluen (106).

Anno 1334 blijkt hij kapitein van Kortrijk te zijn en wordt in de periode juni-november een lijst opgemaakt van alle wapenlieden en boogschutters die onder zijn bevel stonden (107). Hij wordt er vermeld als 'Gherard de Steenhuse, chevalier, sire de Zwevighem".

Wanneer anno 1386 Gherard van Halewin, heer van Lichter-

(104) Zie GHERAERD (II) van STEENHUUSE, noot 4.

(105) R.A.R., Oud Gemeente-archief Steenhuize. Verzameling van akten. Verhef over leengoed 'te Bever' 20 april 1366.

(106) R.A.N., Fonds Corroy le Chateau. Seigneurie de Sweveghem 2662. Charter van "den andere dach in apprille" 1367. Met zegels, onder meer van Geraard van Steenhuuse, heer van Zwevegem. Goed bewaard.

(107) A.D.L., B.3568. Stuk van 28 september 1384. Chambre des comptes. Trésorie générale des guerres. Gedrukte inventaris p.313.

velde en Spiere en zijn vrouw Agnes de Mortaigne, aan Henry de Mortaigne, oom van Agnes, een schenking doen van een leen 'scitue en le port de Warscote en la chastellerie de gand contgen environ (vive) bonniers de tre ahamalble entre huit ou dix bonniers dannoy et en rentes deux capons p an' in leen gehouden van de graaf van Vlaanderen, treedt **Gherard de Steenhuise snr desquevinghien** als getuige daarvan op in het charter van schenking (108).

Rond 1390 wordt hij vermeld als **Gerard van Steenhuse** Equitis, **Sweveghemi Toparcha**, tussenkomend in de zoending tussen Henricus en Gerardus van Zandbergen en hunmoeder enerzijds en Joannes van Laarne en Ghiselbert 'Holbece Dominus' anderzijds, welke laatsten de heer van Zandbergen hadden gedood (109).

In 1392 bevestigt **'Gerard de Stenehus**, sire de Skievenghien' zijn verwantschap met Hue de Quartes in een charter van 24 januari (110).

Geraard was gehuwd met Filippine van Nevele, met dewelke hij samen wordt vernoemd als procespartij in een scheidsrechterlijk vonnis van 15 december 1391,g egeven door een keur van edelen, namelijk Hendrik van Antoing, heer van Haveskerke, Wouter, heer van Halewijn en Watervliet, Jan van Poeke, Hendrik van Spiere en Jacob van Lichtervelde, betrekkelijk het erfrecht op de heerlijkheid Oosthove te Wervik, waar Geraard en zijn vrouwin concurrentie kwamen met Willemine van Halewijn en haar zoon Willem van Nevele (111).

Het leen gaat naar Geraard en Filippine, maar 1447 wordt het door Margareta van Steenhuize (dochter van Geraard) en haar echtgenoot Geeraard van Mourcourt, Berchem, Ayshove en Machelen, bij akte van erving en onterving afgestaan aan de hertog van Bourgondië (112).

Op 16 maart 1414 tenslotte verkoopt **'Gheeraert van Steenhuus her van Zweveghem'** zijn 'heerschip en seingerie van Zweveghem' in leen gehouden van de heer van Gistel, samen met een ander leen 'gheheeten de cossaterie', aan Janne van Haelwine, heer van Roosbecque en Inchout (113).

Waarmede meteen het geslacht van Steenhuuse te Zwevegem verdwijnt. Bovendien mogen wij wellicht stellen dat Geraard geen mannelijke afstammelingen had nu de in handen gehouden heerlijkheid Oosthove overgaat naar zijn dochter Margareta. Met haar dooft ook in deze familietak de naam de Steenhuuse uit.

Marck Van Den Berghe
Tolstraat 100
Steenhuize-Wijnhuize
9561 Herzele

LIJST DER GEBRUIKTE AFKORTINGEN

A.D.L. Archives Départementales de Lille (Rijsel)
A.R.A. Algemeen Rijksarchief Brussel
R.A.G. Rijksarchief Gent
R.A.K. Rijksarchief Kortrijk
R.A.N. Rijksarchief Namur
R.A.R. Rijksarchief Ronse
S.A.B. Stadsarchief Brugge
S.A.G. Stadsarchief Gent
S.A.O. Stadsarchief Oudenaarde
O.G.A. Oud gemeente-archief.

(108) R.A.K., Fonds Coolens.
457 Cartularium heren van Spiere F° 39 r°,
(109) Davidus Lindanus. p.80.
(110) A.D.L., B.1555/12491.
(111) R.A.G., Graven van Vlaanderen. Fonds Wyffels nr. 652.
(112) R.A.G., I. nr.708.
(113) R.A.N., Fonds Corroy. Sweveghem. nr. 2662.
Charter 16.03.1414. Een zegel van Gerard van Steenhuuse. Goed bewaard.

DE HUNNEGEMKERK TE GERAARDSBERGEN IN KAARTEN EN PLANNEN

G. VAN BOCKSTAELE

Bij de verbouwingswerken van de kerk en het klooster van Hunnegem te Geraardsbergen op het einde van de 19de en bij het begin van de 20ste eeuw en ook n.a.v. de publicaties over de geschiedenis van Hunnegem heeft men gepoogd reconstructies te maken van de primitieve kerk van Hunnegem vóór de aankomst van de Benedictinessenzusters in 1624 (1).

Hierbij steunde o.a. architect P. Goolaerts uit Ronse zich op het bestaande kerkgebouw en ook op wat men bij het graven van funderingen toevallig aantrof. Nooit echter ging een grondige studie op iconografisch, archeologisch en historisch gebied eraan vooraf.

Kent men vrij goed de geschiedenis van kerk en klooster vanaf 1624 (2) dan zijn de studies van de "voorgeschiedenis" van het klooster beperkt en vooral onnauwkeurig. Een systematisch archiefonderzoek van de periode 11de - begin 17de eeuw wacht nog op een vorser. Ook ontbreekt nog een archeologische studie van zowel de omgeving, die men de oudste kern van Geraardsbergen pleegt te noemen, als van andere sites in een stad die nochtans in Vlaanderen de oudste stadskeure zou bezitten.

In afwachting van dit dubbel onderzoek kan het wel nuttig zijn om aan de hand van originele afbeeldingen van de kerk van Hunnegem die kennis gedeeltelijk aan te vullen en meteen ook bepaalde misvattingen daaromtrent weg te werken.

Historische schets van Hummegem.

De eerste vermelding van Hunnegem dateert van 1067-1070, als Boudewijn VI, graaf van Vlaanderen, van Gerald (Gerard),

(1) GERAARDSBERGEN, *Priorij Hunnegem, Archief, Archives modernes, 2de reeks, Documents privés:* met plannen van architect Paul Goolaerts uit Ronse.

(2) A. HOSTE, *De priorij Hunnegem te Geraardsbergen,* Beernem, 1974. G. Van Bockstaele, *Prieuré des bénédictines de Grammont, dit Hunnegem,* in: Monasticon Belge, VII, 2, Luik, 1977, p. 157-178 en G. VAN BOCKSTAELE, *Prieuré de la Paix Notre Dame à Hunneghem,* in: Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques, o.l.v. R. Aubert, fasc., 124, Parijs, 1986, kol. 1060-1062.

een vooraanstaand burger van Hunnegem, een eigendom (allodium) kocht om er een nieuwe stad te stichten, die men naar de naam van de verkoper Geraardsbergen zal noemen (3).

In 1096 hevelde Manasses, bisschop van Kamerijk, op vraag van Robrecht, graaf van Vlaanderen, Stefaan, heer van Boelare en Werinboldus, burggraaf van de stad, de abdij van Dikkelvenne naar Geraardsbergen over. Hierbij gaf hij de kerk van Hunnegem met afhankelijkheden aan de nieuwe Benedictijnenabdij (4). Door die verwerving was de abt voortaan de eigenlijke pastoor, de hoofdverantwoordelijke van de Hunnegemkerk. Evenwel liet hij de uitoefening van het ambt aan een seculier priester over.

In de loop van de Middeleeuwen verloor Hunnegem het statuut van voornaamste kerk van de stad ten voordele van de St.-Lucaskerk, in de onmiddellijke omgeving van de abdij, en later van de St.-Bartholomeuskerk.

Vanaf de 14de eeuw is Hunnegem bekend als bedevaartsplaats van O.-L.-Vrouw. Een eeuw later werd de kerk samen met die van St.-Lucas, St.-Bartholomeus en St.-Catharina volledig geïntegreerd in de St.-Adriaansabdij. Hiermee verloor Hunnegem elke vorm van zelfstandigheid. Weer een eeuw later nam abt G. Vincq een belangrijke beslissing door de kerk aan de zusters Benedictinessen te schenken, die er in 1624 een klooster oprichtten, dat tot op heden is blijven bestaan. De komst van de zusters bracht grote verbouwingen aan de kerk mee. Deze werken werden door een architect uit Arras geleid, nl. Dom Manessier.

Zoals de meeste kloosters werd ook Hunnegem tijdens de Franse Revolutie in 1796 gesloten en in 1798 aan een Gents burger verkocht. In 1816 kochten zusters van Ghislenghien het Hunnegemcomplex en startten er samen met enkele zusters uit het vroegere klooster een nieuwe stichting. Vermits zij zich nu voornamelijk toelegden in het onderricht van meisjes, dienden kerk en klooster grondig verbouwd te worden. Samen met de noodzakelijke restauraties van de 19de en begin van de 20ste eeuw kreeg het complex zijn huidig uitzicht (5).

(3) F. BLOCKMANS, *De zoogenaamde stadskeure van Geeraardsbergen van tusschen 1067 en 1070,* in: Handelingen van de Koninklijke Commissie voor geschiedenis, dl. CVI, 1941, p. 62-64.

(4) E. VAN MINGROOT, *Het stichtingsdossier van de Sint-Adriaansabdij te Geraardsbergen (1081-1096),* in: Handelingen van de Koninklijke Commissie voor geschiedenis, dl. CLIII, 1987, p. 9.

(5) G. VAN BOCKSTAELE, *Prieuré des bénédictines...* passim en M. DE MEULEMEESTER, *Le prieuré des bénédictines de Hunnegem à Grammont,* Leuven, 1947.

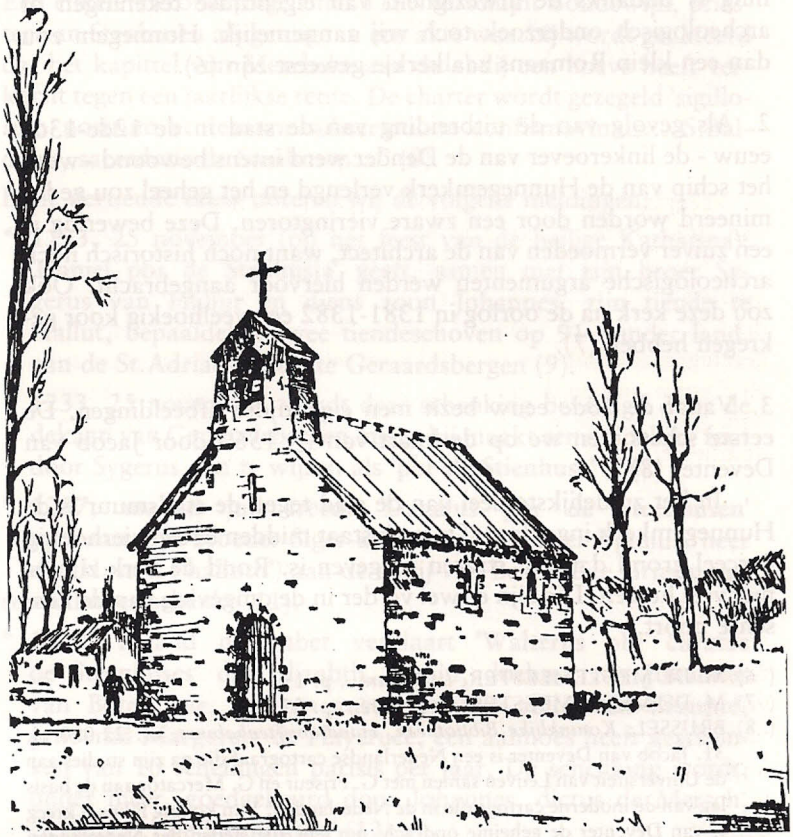

1. Reconstructie van de eerste stenen kerk van Hunnegem door architect P. Goolaerts.

Bespreking van de afbeeldingen van de kerk.

1. Naar aanleiding van verbouwingswerken onmiddellijk na de 2de W.O. trachtte architect P. Goolaerts uit Ronse een beeld te schetsen van het eerste primitieve kerkje van Hunnegem. Hierbij steunde hij zich vooral op de duidelijk zichtbare bouwnaad na de derde travee of vóór de twee kleine vensters achteraan. Deze tekening is ondanks de afwezigheid van eigentijdse tekeningen of archeologisch onderzoek toch vrij aannemelijk. Hunnegem zou dan een klein Romaans zaalkerkje geweest zijn (6).

2. Als gevolg van de uitbreiding van de stad in de 12de-13de eeuw - de linkeroever van de Dender werd intens bewoond - werd het schip van de Hunnegemkerk verlengd en het geheel zou gedomineerd worden door een zware vieringtoren. Deze bewering is een zuiver vermoeden van de architect, want noch historisch noch archeologische argumenten werden hiervoor aangebracht. Ook zou deze kerk na de oorlog in 1381-1382 een veelhoekig koor gekregen hebben (7).

3. Vanaf de 16de eeuw bezit men eigentijdse afbeeldingen. De eerste schets zien we op de kaart van ± 1560 door Jacob van Deventer (8).

In het zuidelijkste deel van de stad tegen de stadsmuur is de Hunnegemkerk ingeplant. De kerk staat midden in een vierhoekig perceel grond dat met straten omgeven is. Rond de kerk zijn er niet veel huizen. Die zijn er wel verder in de omgeving van de Lessense poort.

(6) M. DE MEULEMEESTER, *Le prieuré...* p. 19.

(7) M. DE MEULEMEESTER, *Le prieuré...* p. 35.

(8) BRUSSEL, *Koninklijke Bibliotheek, Handschriftenkabinet,* nr. 22.090 pl. 31. Jacob van Deventer is een Nederlandse cartograaf die na zijn studies aan de Universiteit van Leuven samen met G. Friseur en G. Mercator aan de basis lag van de moderne cartografie in de Nederlanden. Van koning Filips II kreeg J. van Deventer de geheime opdracht om van alle steden der Nederlanden plattegronden te tekenen. Vooral moest hij de militaire belangrijke elementen zoals vestingsmuren, verdedigingsgordels, torens en toegangswegen op kaart brengen. Niet zozeer de vorm van de gebouwen was belangrijk, maar wel hun mogelijke militaire waarde. Anderzijds moet wel gezegd worden dat J. van Deventer een modern cartograaf was: zijn kaarten zijn allen naar het noorden gericht, hij maakt met zijn medewerkers gebruik van de driehoeksmeting en hij ging telkens ter plaatse de opmetingen maken. Zijn kaarten zijn dus voor veel elementen vrij goed betrouwbaar.

(9) J. MOSSELMANS, *De landt-meeters van de XVIe tot de XVIIIe eeuw in onze provincies* (Cataloog), Brussel, 1976, p. XIII - XV en A. DE SMET, *Oude landmeterskaarten,* in: Bronnen voor de historische geografie in Belgie (Cataloog), Brussel, p. 25-26.

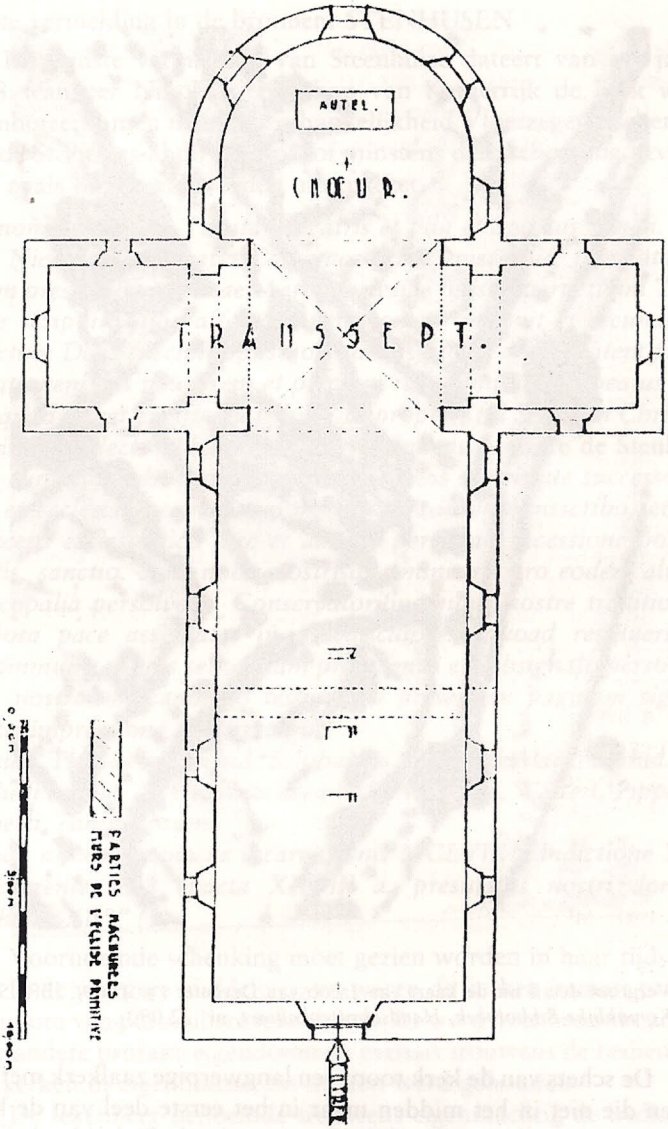

2. Reconstructie van de Hunnegemkerk tijdens de 13de eeuw door architect P. Goolaerts.

3. Vergroot detail uit de kaart van Jacob van Deventer (± 1560). (BRUSSEL, *Koninklijke Bibliotheek, Handschriftenkabinet*, nr. 22.090).

De schets van de kerk toont een langwerpige zaalkerk met een toren die niet in het midden maar in het eerste deel van de kerk staat. Op deze ruwe schets lijkt de toren niet de fijnheid te hebben die men wel op de latere tekeningen ziet. Maar of dit eerder zwaar silhouet het gevolg is van een slordigheid van de cartograaf of van één van zijn medewerkers dan wel de reële weergave van de toren, kan niet onmiddellijk beantwoord worden. Blijkbaar is ook het koorgedeelte in zekere mate uitgewerkt. Dat Jacob van Deventer niet zo maar stereotype kerkgebouwen tekende is wel duidelijk merkbaar bij de afbeelding van andere kerken van zowel dit plan

als van andere grondplannen. Zo hebben de St.-Bartolomeuskerk, het St.-Adriaanscomplex en de Karmelietenkerk allen een ander bouwpatroon dat veel gelijkenis met latere afbeeldingen toont.

4. Onlangs vonden we op een molenkaart van Geraardsbergen (1617) een tot hiertoe ongekende tekening van de Hunnegemkerk (10). Die kaart werd in opdracht van het stadsbestuur gemaakt. Na de 16de eeuwse oorlogen waren vele gebouwen in verval geraakt of buiten gebruik. De molenaar François vander Swalme wilde in 1617 weten wat de rechten en de plichten van de stad waren omtrent de binnenmolens van Geraardsbergen. Bij deze schepenbrief werd een gedetailleerde kaart van de diverse watermolens gevoegd. Van belang was hierbij hun preciese ligging evenals de aard en de werking van de molens. Het bood meteen de tekenaar de gelegenheid om enkele andere gebouwen van de stad in detail weer te geven zoals de Pijntoren, de Gulden Cop - op de hoek van de Molenstraat - en ook de kerken van Hunnegem en Overboelare.

Zeven jaar vóór de aankomst van de zusters Benedictinessen bezit de Hunnegemkerk toch een dwarsbeuk aan de Z.O. kant. Deze dwarsbeuk bevindt zich nog vrij achteraan en zeker niet waar later het koor van de zusters zal komen. Op de viering staat een klein torentje. Vergelijkt men deze tekening met het huidige kerkgebouw, dan blijkt de toren nog steeds op dezelfde plaats te staan, onmiddellijk vóór de bouwnaad aan de derde travee. Ook blijkt het type van de toren van dezelfde aard als tegenwoordig.

Vergelijken we deze tekening met de ruwe schets van Jacob van Deventer, dan stemmen die goed overeen, op de dwarsbeuk en het torentype na. De dwarsbeuk zou dus na 1560 (Jacob van Deventer) en vóór 1617 (jaar van de tekening) bijgebouwd zijn. Vermoedelijk is die wijziging doorgevoerd na de godsdienstoorlogen, dus na 1590.

5. Een kwart eeuw later en enkele jaren vóór de aankomst van de zusters, werd een nieuwe gravure gemaakt die in het werk van Sanderus "Flandria Illustrata" opgnomen is (11). De gravure van de nederlandstalige uitgave "Verheerlijkt Vlaanderen" uit het begin van de 18de eeuw is, voor wat Hunnegem aangaat, gelijk aan die van 1641 (12).

(10) BRUSSEL, *Algemeen Rijksarchief, Kaarten en Plannen in handschrift,* nr. 576.
(11) A. SANDERUS, *Flandria Illustrata,* dl. II, Amsterdam, 1641, p. 80.
(12) A. SANDERUS, *Verheerlijkt Vlaandre,* dl. II, Leiden, 1735, p. 88.

5. Vergroot detail uit de gravure van A. SANDERUS, *Flandria Illustrata,* dl. II, 1641.

Gezien de manier van werken van Sanderus is het gezicht op de Hunnegemkerk beperkt, maar niettemin geeft de gravure enkele interessante aspecten weer. De voorgevel lijkt op die van de vorige tekening; de plaats van de nu wel spitse toren is ook hier onmiddellijk na de bouwnaad, die de graveerder zelfs op het dak liet doorlopen. Voor de eerste keer heeft men nu een gezicht op de N.W. zijde van de kerk en merkt men dat er in tegenstelling met de Z.O. zijde geen dwarsbeuk is. Wel is er in de omgeving van het koor een klein dwarselement en achteraan links een U-vormige ingangspoort.

Architect Dom Manessier van St.-Vaast te Arras kan wel de vroegere dwarsbeuk afgebroken hebben - wat wij toch sterk betwijfelen -, maar niet de toren, die staat nog steeds op dezelfde plaats.

6. In de 18de en de 19de eeuw ondergingen kerk en koor nog slechts kleine wijzigingen, waarvan de laatste dateert van 1964 o.l.v. architect Ph. Van Der Putten uit Geraardsbergen.
Op de foto van de hedendaagse kerk is duidelijk de bouwnaad aan het voorlaatste venstertje zichtbaar evenals de ingangsdeur, die vermoedelijk in 1624 werd gebouwd, en het inspringend koorgedeelte. Tevens is nog steeds het U-vormig deurtje aanwezig (13). Tenslotte treft de opvallende gelijkenis van het slanke torentje en een achthoekige klokkeruiter zoals we dit op de kaart van 1617 konden zien.

Besluit.

De vergelijking van eigentijdse afbeeldingen van de kerk en twee hypotetische plannen hebben aangaande de bouwfase van de Hunnegemkerk interessant materiaal verstrekt.

De twee laatste traveeën van de huidige kerk geven goed weer hoe de eerste stenen kerk moet geweest zijn. Bij een eerste uitbreiding (13de-14de eeuw) heeft men het schip zonder meer verlengd en in het begin van de uitbreiding, dus boven de huidige derde travee, een spits gotisch torentje of misschien een iets zwaardere toren (cfr. J. van Deventer) geplaatst. Wellicht na de godsdienstoorlogen, einde 16de - begin 17de eeuw, heeft men de kerk uitgebreid met vermoedelijk alleen een rechter dwarsschip. Zijn bestaan was tot nu toe niet gekend. Alleszins moeten de funderingen

(13) *Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur,* deel 5 n. 1, *Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst,* Gent, s.d. (1978), p. 296-299.

6. De hedendaagse Hunnegemkerk langs de N.W. zijde. (*Bouwen door de eeuwen heen...* p. 298).

van die dwarsbeuk in de hof van het pand terug te vinden zijn, waardoor ook de preciese afmetingen bij archeologisch onderzoek zouden te achterhalen zijn. Als er oorspronkelijk een zwaardere toren opstond, dan werd die toen alleszins vervangen door een kleinere toren. Bij de aankomst van de zuster Benedictinessen heeft men de kerk aan de kloosternoden aangepast: de rechter dwarsbeuk werd afgebroken, het koor werd uitgebreid en er werd een pand aan toegevoegd. Nadien heeft de kerk nog weinig wijzigingen ondergaan, op het koor van de zusters en de voorgevel na.

Voorts blijkt dat de Hunnegemkerk aan het koorgedeelte nooit een vieringtoren of een transept heeft gehad althans niet op de plaats waar architect P. Goolaerts het situeerde.

Geen idee hebben wij over de juiste plaats en vorm van het koor in de eerste en tweede bouwfase, evenmin over de juiste ligging van de rechter dwarsbeuk.

Intens historisch onderzoek over de periode van de 12de tot de 16de eeuw gekoppeld aan een wetenschappelijk geleid archeologisch onderzoek kan hierop een antwoord geven. Dan zal men niet alleen beter de geschiedenis van de Hunnegemkerk kennen, maar ook de groei van de oudste kern van Geraardsbergen.

G. Van Bockstaele
Bevegemstraat 14
9620 Zottegem

— HET LAND VAN AALST —
REEDS VERSCHENEN JAARGANGEN.

Reeds verschenen jaargangen worden verkocht aan 450 fr. per volledige jaargang. Een enkel nummer van een lopende jaargang kost 150 fr. en een dubbel nummer 250 fr. Een enkel nummer van een oude jaargang kost 75 fr. en een dubbelnummer 150 fr.

De verzending gebeurt na storting van het verschuldigde bedrag op rekening nummer 001-0561340-77 van Het Land van Aalst, Oude jaargangen Tulpstraat 1, 9308 Aalst-Hofstade. Tel. 053/70.21.79

Alle jaargangen zijn nog in voorraad, uitgezonderd de onderstaande, waarvan nog slechts de aangeduide nummers beschikbaar zijn :

1949	(1)	uitverkocht
1950	(2)	uitverkocht
1951	(3)	uitverkocht
1952	(4)	nummers 2-3-4-5
1953	(5)	uitverkocht
1954	(6)	nummers 3-4-5-6
1958	(10)	nummers 2-4-6
1959	(11)	uitverkocht
1960	(12)	nummers 2-4-5-6
1961	(13)	nummers 2-3-4-5-6
1962	(14)	nummers 2-3-4-5-6
1965	(17)	nummers 1-2-5-6
1966	(18)	nummers 1-4-5-6
1967	(19)	nummers 1-2-5-6
1976	(28)	nummer 1
1977	(29)	nummers 1-2-4-5-6
1979	(31)	nummers 1-2-4-5-6
1983	(35)	nummers 2-3-4-5-6

NOG BESCHIKBAAR :

M. Cornelis ; Buitenpoortersboeken van Geraardsbergen.
Genaaid : 600,-fr. - Gebonden : 750,-fr.

F. Coeck, Familie Sonck te Denderleeuw - 1960 - 25,-fr.

L. Van Durme, Het Uithof van de abdij van Ninove te Dikkelvenne en Velzeke. - 1985 - 25,-fr.

L. Beeckmans, Een stenen artefact uit Bambrugge - De Burcht van de Heerlijkheid Hasselt - Een 16e-eeuwse muntschat uit Ninove - 1985 - 25,-fr.

R. Opsommer, De Geraardsbergse Stadschepenbank 1280-1360. 1985 - 25,-fr.

Herman Van Isterdael e.a., Bibliografie van de Gemeenten van het Land van Aalst (1950-1983).
2 banden - 915 blz. : 900,-fr. (gebeurlijk te verhogen met 70.-fr. portonkosten).

Inhoud

JAARGANG XL - 1988 - NUMMER 4

M.A. VAN DEN BERGHE, De oorspronkelijke Heren van Steenhuize 161-219

G. VAN BOCKSTAELE, De Hunnegemkerk te Geraardsbergen in kaarten en plannen 221-232

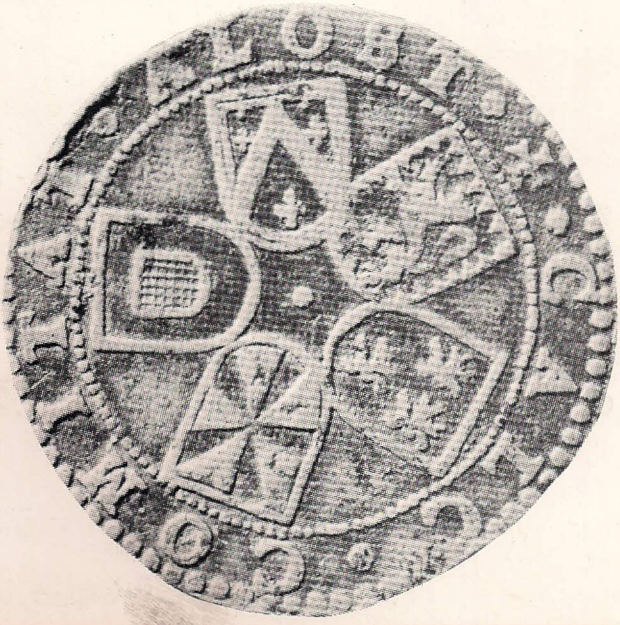

1988